

Uchwała Nr LIV/531/2023
Rady Gminy Tryńcza
z dnia 28 listopada 2023 roku

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2030”

Na podstawie art. 18 ust 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art.16b i art.17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn.zm.) **uchwała się**, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się „Strategię Rozwiązywanie Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2030” w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2

Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Tryńcza.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY TRYŃCZA

Zofia Nowak

Uzasadnienie

Konieczność opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Strategia pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Dokument określa i wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki. Strategia stanowi zatem podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, i doprowadzić do integracji społecznej.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY TRYŃCZA na lata 2023–2030

A handwritten signature in blue ink, located in the bottom right corner of the page.

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	4
1. Metodologia opracowania Strategii	6
2. Podstawy prawne	8
3. Spójność z dokumentami strategicznymi	9
3.1. Poziom europejski	9
3.2. Poziom krajowy	12
3.3. Poziom regionalny	17
3.4. Poziom lokalny	18
II. CHARAKTERYSTYKA GMINY TRYŃCZA	21
1. Położenie geograficzne i administracyjne	21
2. Demografia	23
3. Aktywność społeczna mieszkańców	25
4. Edukacja i wychowanie	30
5. Zasoby mieszkaniowe i infrastruktura sieciowa	32
6. Transport	33
7. Gospodarka	34
8. Rolnictwo	39
9. Ochrona środowiska	40
10. Ochrona zdrowia	42
11. Bezpieczeństwo publiczne	44
12. Kultura i sport	44
III. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE	47
1. Pomoc społeczna w Gminie w latach 2020-2022	47
2. Obszary problemowe w Gminie	59
3. Podsumowanie diagnozy	73
IV. MISJA I CELE STRATEGICZNE	75
V. REALIZACJA STRATEGII	78
1. Kierunki działań, wdrażanie i monitorowanie)	78
2. Wnioski i podsumowanie	85
VI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII	87
Bibliografia	88
Spis tabel, wykresów i rysunków	91

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW

BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CO	Cel operacyjny
CS	Cel strategiczny
DLZS	Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych – Gmina Tryńcza
DSRK	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
GCKiCz	Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa Gminy Tryńcza
CUS	Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza
IOB	Instytucje Otoczenia Biznesu
KGW	Koło Gospodyń Wiejskich
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
NGO	Non-government Organization
NSIS	Narodowa Strategia Integracji Społecznej
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PSRPS	Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Przeworskim na lata 2019–2023
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
SRKL	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego
SRKS	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego
Strategia Europa 2020	Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu
ŚSRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020 „Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”
UE	Unia Europejska
UG	Urząd Gminy Tryńcza
WDK	Wiejski Dom Kultury
ZI	Zespół Interdyscyplinarny

I. WPROWADZENIE

Przemiany technologiczne, ekonomiczne i społeczno-kulturowe, które dokonały się w XX w. były przyczyną przeobrażeń w sferze życia społecznego i doprowadziły do zmiany starych i powstania nowych problemów społecznych. Problem społeczny określany jest jako niekorzystne dla społeczności zjawisko, zagrażające, niebezpieczne i konieczne do wyeliminowania. O problemie społecznym mówimy wówczas, gdy dane zjawisko spełnia kilka kryteriów: dotyczy wielu osób w społeczności, ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy, jest postrzegane i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym, domaga się rozwiązania i można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie¹. Wśród problemów społecznych występujących w polskiej rzeczywistości wymieniane są: alkoholizm, narkomania, niktynizm, ubóstwo, bezrobocie, przemoc, hazard, bezradność opiekuńczo-wychowawcza oraz wykluczenie społeczne. Jednym z instrumentów polityki społecznej jest tworzenie lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, które są ważnymi dokumentami odnoszącymi się do polityki społecznej, a odpowiednio przygotowane i wdrażane prowadzą do rozwiązania kluczowych problemów społecznych występujących na danym terytorium.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2030² jest dokumentem wyznaczającym najważniejsze kierunki działań mające na celu doprowadzenie do zmiany niekorzystnych zjawisk społecznych na terenie Gminy. Wskazuje ona obszary problemowe, priorytetowe zadania służące przeciwdziałaniu tym problemom, a także zakładane rezultaty. Strategia jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego zwiększającego efektywność podejmowanych działań. Jej wdrażanie odbywa się poprzez szereg działań związanych z realizacją planów strategicznych. W celu zwiększenia skuteczności konieczne jest systematyczne śledzenie zjawisk i problemów społecznych, które są przedmiotem Strategii.

Strategia będzie służyć osiągnięciu zaplanowanych celów, wraz ze szczegółowym określeniem sposobów dojścia do poprawy sytuacji społecznej w wybranych obszarach. W związku z tym, że rozwiązywanie problemów społecznych jest procesem długofalowym, lokalna polityka społeczna wymaga od jej realizatorów strategicznego podejścia. Planowanie strategiczne, polegające na podejmowaniu systematycznych działań, podczas których

¹ Kwaśniewski J., Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych.

² Na potrzeby niniejszego opracowania dla występujących w tekście sformułowań „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2030” stosowana będzie skrócona nazwa „Strategia”.

planowana jest przyszłość i wytyczane są najistotniejsze kierunki działań, uwzględnia długi horyzont czasowy. Strategia stanowi zatem ważny instrument zarządzania, dzięki któremu możliwe jest rozpoznanie i wdrażanie przedsięwzięć o charakterze społecznym oraz integracja różnych środowisk lokalnych w ramach wspólnie zaplanowanych i skoordynowanych działań.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2027 zawiera kilka części składowych: charakterystykę Gminy, diagnozę sytuacji społecznej, diagnozę problemów społecznych oraz część programową obejmującą misję, wizję, cele, zadania przewidziane do realizacji, ramy finansowe, zakładane rezultaty, system wdrażania, monitoring i ewaluację. W Strategii uwzględniono różnorodny zakres problematyki społecznej. Diagnoza sytuacji społecznej dokonana została w następujących obszarach:

- wspieranie rodziny i system pieczy zastępczej;
- wsparcie osób z niepełnosprawnością;
- zdrowie psychiczne;
- profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych;
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- aktywność i integracja społeczna seniorów,
- promocja zatrudnienia, reintegracja zawodowa i społeczna osób podlegających wykluczeniu społecznemu;
- wsparcie osób z problemem ubóstwa.

Do każdego z tych obszarów wskazane zostały podstawowe informacje, działania interwencyjne i najważniejsze problemy wynikające z przeprowadzonej diagnozy.

Podsumowując, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2030 jest wyrazem zintegrowanego planowania strategicznego. Określa sposób osiągnięcia wyznaczonych celów oraz pozwala wypracować sprawny i efektywny system pomocy, umożliwiający skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych. Pozwoli to na zapewnienie mieszkańcom gminy Tryńcza dogodnych warunków do rozwoju i przyczyni się do wzrostu poczucia bezpieczeństwa społecznego.

1. Metodologia opracowania Strategii

Podstawowe elementy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023-2030 są tożsame ze strukturą innych dokumentów określających kierunki lokalnej polityki społecznej. Wskazane w nich cele, zarówno strategiczne jak i operacyjne, mają za zadanie przybliżyć Gminę do osiągnięcia wskazanego przez lokalne władze i mieszkańców pożądanego jej obrazu w przyszłości. Tym co wyróżnia Strategię od innych wiążących dokumentów i programów jest przede wszystkim jej okres obowiązywania oraz nadrzędność wobec nich. Mimo, iż horyzont czasowy nie został wskazany w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, powinien on precyzować główne działania Gminy w zakresie zaspokajania społecznych potrzeb mieszkańców i niwelowania nierówności społecznych w długim okresie, tj. 5-10 lat.

Obligatoryjny charakter Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz jej istota i wpływ na kreowanie lokalnej polityki nakłada na jej realizatorów obowiązek tworzenia jej w sposób odpowiedzialny i spójny z zapisami zawartymi w nadrzędnych dokumentach strategicznych na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Zdefiniowane w dokumentach strategicznych problemy oraz kierunki działań skierowane na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy i wsparcie mieszkańców w zaspokajaniu ich potrzeb, mają szczególne znaczenie dla opracowywania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Spójna wizja Gminy w przyszłości pozwala podmiotom realizującym zadania z zakresu polityki społecznej na wprowadzanie kompleksowych i adekwatnych do potrzeb mieszkańców działań.

Nadrzędność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych nad programami o charakterze taktycznym, takimi jak Program Współpracy Gminy z Organizacjami Pozarządowymi, Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, Program Wspierania Rodziny, czy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, wymusza na podmiotach odpowiedzialnych za opracowanie i wdrażanie Strategii ujęcia w niej określonych elementów. Uwzględnienie ich oraz merytoryczna spójność dokumentów umożliwia pełne wykorzystanie potencjału Gminy w poszczególnych aspektach lokalnej polityki społecznej. Poniżej zawarte zostały elementy wchodzące w skład Strategii oraz poszczególne etapy jej opracowania.

Tabela 1. Etapy opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Etap	Charakterystyka
Analiza strategiczna	Analiza bieżącej sytuacji, problemów, barier oraz potencjału umożliwia wskazanie obszarów problemowych występujących w Gminie. Głównym źródłem informacji o sytuacji mieszkańców, ich problemach i potrzebach jest analiza danych zastanych, czyli bieżącej dokumentacji urzędowej, danych demograficzno-gospodarczych, trendów społecznych oraz wnioski z przeprowadzonej na terenie Gminy diagnozy problemów społecznych. Na tym etapie ocenie poddaje się również otoczenie jednostki samorządowej, które wpływa na jej rozwój i wykorzystanie dostępnych zasobów.
Sformułowanie Misji i Wizji Strategii	Wizja zawarta w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest swoistym obrazem, do którego dąży Gmina za sprawą realizacji celów w niej wskazanych, natomiast misja określa nadrzędny powód opracowania Strategii.
Określenie celów priorytetowych i zadań	W następstwie prawidłowo przeprowadzonej analizy strategicznej możliwe jest wskazanie głównych obszarów problemowych występujących na terenie Gminy. Wskazanie najdotkliwszych trudności mieszkańców i określenie kompleksowych działań minimalizujących ich skalę zapewnia realizację polityki społecznej zgodnej z oczekiwaniami i potrzebami, a także podniesienie jakości życia lokalnej społeczności.
Wskazanie sposobu wdrażania i kontroli realizacji Strategii	Ostatnim elementem Strategii jest określenie planu, zgodnie z którym ma zostać zrealizowana podczas okresu jej obowiązywania. Zarówno źródła i ramy finansowe, podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych celów, sposób komunikacji jak i sprawozdawczość mają niebagatelny wpływ na stopień i jakość jej wdrożenia, dlatego zarówno w trakcie, jak i po jej zakończeniu należy przeprowadzić ewaluację, umożliwiającą ocenę działań w odniesieniu do zamierzonych celów.

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest narzędziem służącym instytucjom samorządowym i NGO odpowiedniemu wspieraniu oraz wzmocnieniu potencjału lokalnej społeczności. Z tego powodu proces jej tworzenia i wdrażania nie może pomijać udziału osób szczególnie nią zainteresowanych, czyli mieszkańców. Włączenie lokalnej społeczności w procesy decyzyjne nazywa się partycypacją społeczną, a jej najczęściej spotykanymi formami są konsultacje społeczne, warsztaty strategiczne z lokalną społecznością, a także badania diagnozujące zagrożenia oraz potrzeby mieszkańców w obszarach ujętych w dokumencie. Uspołecznienie Strategii i powierzenie części odpowiedzialności za jej charakter mieszkańcom daje możliwość zaplanowania działań adekwatnych do rzeczywistych oczekiwań społeczności lokalnej oraz stwarza warunki do pełniejszego wykorzystania jej potencjału.

Przed przystąpieniem do opracowania Strategii, wśród mieszkańców oraz uczniów gminy Trynca przeprowadzone zostały badania, mające na celu: zidentyfikowanie problemów społecznych występujących w społeczności lokalnej, rozpoznanie przyczyn lub czynników wywołujących sytuacje problemowe, określenie skali oraz zakresu występujących problemów społecznych, a także pokazanie rozwiązań mających na celu wyjaśnienie sytuacji problemowej lub złagodzenie jej skutków.

2. Podstawy prawne

Obowiązek opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trynca na lata 2023-2030 wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Do aktów prawnych regulujących treść strategii oraz wpływających na jej realizację należą również m.in.:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,

- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej,
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,
- ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

3. Spójność z dokumentami strategicznymi

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trynca na lata 2023-2030 jest zgodna z kierunkami polityk w sferze społecznej zawartymi w dokumentach strategicznych realizowanych na poziomie Unii Europejskiej, kraju, na poziomie

regionalnym oraz lokalnym. Rozdział ten przedstawia opis wyżej wymienionych dokumentów strategicznych.

3.1. Poziom europejski

Szczególne znaczenie w zakresie przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym, z uwagi na ich implementację w polskich przepisach i dokumentach strategicznych, mają rozwiązania przyjmowane przez organy UE.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju

W 2010 r. Komisja Europejska opublikowała dokument *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*³. Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Jednym z celów Strategii Europa 2020 jest wydzwignięcie z ubóstwa i wykluczenia społecznego co najmniej 20 milionów ludzi i zwiększenie do poziomu 75% zatrudnienia osób w wieku 20–64 lat. W osiągnięciu tych celów pomocne są inicjatywy przewodnie Strategii Europa 2020, w tym Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza wzmocnienie pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa oraz modernizowanie rynków pracy, systemów szkoleń i ochrony socjalnej, tak aby pomóc ludziom przewidywać zmiany i radzić sobie z nimi oraz móc budować spójne społeczeństwo.

Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym jest jedną z siedmiu inicjatyw przewodnich Strategii Europa 2020. Projekt ma na celu zapewnienie spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Działalność platformy dotyczy przede wszystkim pięciu obszarów. Są to:

³ „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”, Komisja Europejska, Bruksela 2010.

- 1) Działania obejmujące wszystkie obszary polityki, takie jak rynek pracy, gwarantowany dochód minimalny, opieka zdrowotna, edukacja, warunki mieszkaniowe i dostęp do podstawowego rachunku bankowego.
- 2) Skuteczniejsze wykorzystanie funduszy UE wspierających włączenie społeczne. Komisja zaproponowała, aby 20% środków z Europejskiego Funduszu Społecznego przeznaczyć na walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
- 3) Wspieranie rzetelnego sprawdzania skuteczności innowacyjnych rozwiązań w obszarze polityki społecznej, zanim zostaną one powszechnie wdrożone.
- 4) Współpraca partnerska ze społeczeństwem obywatelskim, aby skuteczniej wspierać realizację reform polityki społecznej. Udział osób dotkniętych ubóstwem ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia strategii włączenia społecznego.
- 5) Ścisła koordynacja polityki poszczególnych krajów UE prowadzona w ramach otwartej metody koordynacji w dziedzinie ochrony socjalnej i włączenia społecznego (społeczna OMK) i przy pomocy Komitetu Ochrony Socjalnej.

Cel Strategii Europa 2020 dotyczący ubóstwa jest zarazem zachętą dla Komisji Europejskiej do położenia większego nacisku na kwestie społeczne w rocznej analizie wzrostu gospodarczego.

Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia

Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia to inicjatywa Komisji, która ma pomóc UE w osiągnięciu celu, jakim jest podniesienie do 75% odsetka zatrudnionych osób w wieku produkcyjnym (20–64 lata). Program ma przyczynić się również do osiągnięcia takich celów UE, jak obniżenie wskaźnika uczniów przedwcześnie kończących naukę do poziomu poniżej 10%, zwiększenie (do co najmniej 40%) odsetka młodych ludzi podejmujących studia na uniwersytetach i politechnikach, a także zmniejszenie o co najmniej 20 mln grupy osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Program zawiera szereg konkretnych działań, które pomogą:

- przyspieszyć reformy służące zwiększeniu elastyczności i bezpieczeństwa zatrudnienia na rynku pracy,
- dostosować kwalifikacje pracowników do potrzeb rynku pracy obecnie i w przyszłości,
- poprawić jakość miejsc pracy i warunki pracy,
- sformować lepsze otoczenie dla tworzenia miejsc pracy.

Komunikat Komisji Europejskiej „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”

Wspomniany powyżej komunikat wydany został w dniu 25 października 2011 r. Komisja Europejska zwróciła szczególną uwagę na znaczącą rolę ekonomii społecznej w strategii „Europa 2020” w kontekście zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. W gospodarce społecznej na terenie UE zatrudnionych jest ok. 11 mln osób, co stanowi 6% całkowitego zatrudnienia. Komisja Europejska zaproponowała rozwiązania, których celem jest wzmocnienie roli ekonomii społecznej poprzez realizację następujących działań:

- 1) Poprawa dostępu do finansowania realizowana przez:

- uznanie przedsiębiorstw społecznych za priorytet inwestycyjny Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego,
 - utworzenie ram dla etycznych funduszy inwestycyjnych,
 - łatwiejszy dostęp do mikrokredytów,
- 2) Poprawa promocji ekonomii społecznej za pomocą:
- zwiększenia rozpoznawalności ekonomii społecznej,
 - utworzenia publicznej bazy danych oznakowań i certyfikatów oraz platformy wymiany danych i informacji,
 - zestawienia dobrych praktyk,
- 3) Poprawa otoczenia prawnego zakładająca m.in.:
- silniejsze wykorzystanie elementu jakości w procedurze zamówień publicznych,
 - uproszczenie stosowania zasad pomocy publicznej w przypadku usług społecznych i lokalnych,
 - zwiększenie znaczenia kryteriów i warunków pracy w zamówieniach publicznych.

Należy przyjąć, że realizacja celów niniejszej Strategii przyczyni się pośrednio do osiągnięcia celów zakładanych w dokumencie, w szczególności w zakresie poprawy promocji ekonomii społecznej.

Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie polityki UE i wolontariatu: Uznanie i propagowanie wolontariatu transgranicznego w UE

Komunikat z dnia 20 września 2011 r. Komisji Europejskiej podkreśla znaczenia wolontariatu dla tworzenia i rozwijania kapitału ludzkiego i społecznego. Uznaje, że jest on jednym z kluczowych czynników integracji i wzrostu zatrudnienia oraz elementem poprawy spójności społecznej. Określa wolontariuszy jako istotny element kształtowania społeczeństwa europejskiego. Należy zaznaczyć, że wolontariat przyczynia się również do realizacji Strategii Europa 2020 (w szczególności do osiągnięcia do roku 2020 docelowej stopy zatrudnienia w UE, wynoszącej 75%). Powyższe stanowi efekt tego, że wolontariat umożliwia zdobywanie i podnoszenie kompetencji oraz przystosowywanie się do zmian na rynku pracy.

3.2. Poziom krajowy

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

*Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”*⁴, przyjęta została Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. Zgodnie z przepisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju⁵ (art. 9 ust 1) jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki

⁴ *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013.

⁵ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.2014.1649 j.t., z późn. zm.).

przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Stanowi najszerszy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego założenia zostały określone w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju kraju i przyjętym 27 kwietnia 2009 r. przez Radę Ministrów dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski.

Nadrzędnym celem dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Warto zaznaczyć, że określenie poprawy jakości życia, jako celu rozwoju, niesie za sobą również konsekwencje, dotyczące kompleksowego rozumienia „jakości życia” jako dobrostanu w różnych obszarach życia:

- długości życia w ogóle,
- długości życia w zdrowiu (co wiąże się z poprawą stanu zdrowia Polaków jako rezultatu międzysektorowych działań prozdrowotnych a w szczególności sprawnie funkcjonującego systemu ochrony zdrowia),
- większej satysfakcji z wykonywanej pracy,
- lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym,
- sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego nastawionej na pomoc, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia,
- dostępności dóbr i usług publicznych (zdefiniowanych, standaryzowanych, efektywnie dostarczanych) bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania,
- otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym,
- bezpieczeństwa dochodów na starość,
- środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności,
- udziału w kulturze (co jest ważne dla prorozwojowego potencjału kreatywności),
- poczucia satysfakcji z życia.

W DSRK zawarte zostały trzy obszary rozwojowe. Jeden z nich to obszar efektywności i sprawności państwa, któremu przyporządkowano dwa cele strategiczne: Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej (Cel 10) oraz Wzrost społecznego kapitału rozwoju (Cel 11).

Raport Polska 2030

Powyższy dokument⁶ stanowi podstawę diagnostyczną dla przygotowywanych strategii rozwoju. Określa cele w perspektywie do 2030 r., w zakresie:

- wzrostu i konkurencyjności,
- sytuacji demograficznej,
- wysokiej aktywności zawodowej oraz adaptacyjności zasobów pracy,
- odpowiedniego potencjału infrastruktury,
- bezpieczeństwa energetyczno-klimatycznego,

⁶ *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2009.*

- gospodarki opartej na wiedzy i rozwoju kapitału intelektualnego,
- solidarności i spójności regionalnej,
- poprawy spójności społecznej,
- sprawnego państwa,
- wzrostu kapitału społecznego Polski.

Wskazuje również na pięć kluczowych czynników rozwoju kraju w perspektywie 2030 r.:

- 1) Warunki dla szybkiego wzrostu inwestycji.
- 2) Wzrost aktywności zawodowej i mobilności Polaków.
- 3) Rozwój produktywności i innowacyjności.
- 4) Efektywna dyfuzja rozwoju w wymiarze regionalnym i społecznym.
- 5) Wzmocnienie kapitału społecznego i sprawności państwa.

W kontekście rozwoju kapitału społecznego, dokument podkreśla coraz wyższe znaczenie usieciowienia społeczeństwa, niosące za sobą zmianę dotychczasowych więzi społecznych. Podkreślona jest tu rola nowoczesnych form komunikacji masowej rewolucjonizujących komunikację publiczną. Wzrost kapitału społecznego wymaga stymulowania zwiększenia troski o dobro wspólne, wzrostu wzajemnego zaufania, poprawy jakości przestrzeni i debaty publicznej, naprawy infrastruktury instytucjonalnej państwa, wspierania aktywności obywatelskiej – indywidualnej i zinstytucjonalizowanej – oraz zwiększenia roli potencjału kreatywnego oraz intelektualnego.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski

Jest to dokument⁷, którego cel stanowi pomoc w procesie włączania się Polski w realizację drugiego z celów Strategii Lizbońskiej – zakładającego modernizację europejskiego modelu socjalnego, zwalczanie wykluczenia społecznego oraz inwestowanie w ludzi. Działania w tym zakresie mają przyczynić się do:

- dostosowania edukacji i szkolenia do wymogów życia i pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy,
- rozwijania aktywnej polityki zatrudnienia przyczyniającej się do tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy,
- modernizacji systemu ochrony socjalnej, w tym systemów emerytalnych i ochrony zdrowia, m.in. w celu zapewnienia ich finansowej stabilności oraz odpowiedniej koordynacji z celami polityki edukacyjnej i polityki zatrudnienia,
- wspierania integracji społecznej, aby uniknąć pojawienia się trwale zmarginalizowanej klasy ludzi niezdolnych do funkcjonowania w społeczeństwie opartym na wiedzy.

W ramach kilkunastu obszarów życia społecznego wyznaczonych w Narodowej Strategii Integracji Społecznej, dla Polski sformułowano następujące priorytety:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym,

⁷ Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2004.

- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- upowszechnienie kształcenia wyższego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego,
- ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych,
- ograniczenie bezrobocia długookresowego,
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży,
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych,
- zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy,
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego,
- wydłużenie przeciętnego, dalszego trwania życia w sprawności,
- powszechne ubezpieczenie zdrowotne,
- kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego,
- wzrost dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- dostęp do pracowników socjalnych,
- rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych usługami pomocy środowiskowej,
- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną,
- realizacja NSIS przez samorządy terytorialne,
- dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

Krajowe plany i programy

Oprócz dokumentów o charakterze stricte strategicznym w Polsce przyjęto szereg programów oraz planów odnoszących się do tematyki społecznej, stanowiących operacyjne uszczegółowienie zamierzeń ujętych w strategiach. Do obecnie obowiązujących należą przede wszystkim:

1. *Program „Posilek w szkole i w domu” na lata 2019-2023*⁸ – strategicznym celem programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich oraz osób dorosłych, w szczególności osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub osób niepełnosprawnych.
2. *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 20230*.⁹ – główne priorytety programu to: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, zapewnienie spójności działań edukacyjnych, społecznych i zawodowych dzieci i młodzieży, aktywna

⁸ Program „Posilek w szkole i w domu” na lata 2019-2023, Załącznik do uchwały nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r.

⁹ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 20230, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2021.

integracja w społeczności lokalnej, bezpieczeństwo i aktywność osób starszych, zapobieganie niepewności mieszkaniowej i przeciwdziałania bezdomności oraz zarządzanie i zmiany strukturalne systemu integracji społecznej.

3. *Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025*¹⁰ – celem programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Program ma przyczynić się do pełniejszego korzystania z potencjału społeczno-zawodowego osób starszych, aby mogły one pełnić różne role społeczne w życiu publicznym. Ważne jest również uwzględnienie w działaniach ograniczeń wynikających z barier funkcjonalnych, na które narażone mogą być osoby starsze.
4. *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023*¹¹ – głównym celem programu jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce, poprzez zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie, zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.
5. *Narodowy Program Zdrowia lata 2016–2020*¹² – cel ogólny programu to ograniczenie używania narkotyków i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych.
6. *Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011–2015*¹³ – do strategicznych celów programu należą: ograniczenie szkód zdrowotnych wynikających ze spożywania alkoholu, zmniejszenie dostępności i zmiana struktury spożywanego alkoholu, ograniczenie zaburzeń życia rodzinnego, w tym szkód zdrowotnych i rozwojowych dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, ograniczenie zjawiska picia alkoholu przez dzieci i młodzież, ograniczenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz zwiększenie skuteczności pomocy rodzinom, poprawa jakości działań podejmowanych przez gminy w ramach gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ograniczenie wydatkowania środków finansowych na zadania niezwiązane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, ograniczenie przypadków naruszeń prawa w związku z alkoholem oraz oszacowanie strat ekonomicznych związanych z alkoholem.
7. *Krajowy Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2023* – celem ogólnym planu jest zwiększenie wskaźnika zatrudnienia ogółem (Cel dla Polski do roku 2030: 78,3%, co

¹⁰ *Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025, Załącznik do uchwały nr 167 Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2020 r.*

¹¹ *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023, Warszawa 2022 r.*

¹² *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 września 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020, Dz. U. 2016 poz. 1492.*

¹³ *Załącznik do Uchwały nr 112/2023 Rady Ministrów z dnia 28 czerwca 2023 r.*

oznacza, że tyle procent osób w Polsce, w wieku 20-64 lata, będzie miało zatrudnienie w perspektywie roku 2030.). Realizacji tego celu sprzyjać będzie osiągnięcie celów dodatkowych, którymi są: zmniejszenie stopy bezrobocia ogółem oraz zwiększenie wskaźnika aktywności zawodowej.

3.3. Poziom regionalny

Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016-2023

–Na poziomie województwa podkarpackiego kluczowym dokumentem określającym cele i zadania samorządów, publicznych instytucji pomocy społecznej i służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, jest *Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016–2023*¹⁴.

–W Programie jako cel strategiczny określono „zwiększenie efektywności systemu pomocy i integracji w województwie”, przyporządkowując mu 5 celów operacyjnych:

Tabela 2: Cele operacyjne w obszarze „Zwiększenie efektywności systemu pomocy społecznej i integracji w województwie” Wojewódzkiego Programu Pomocy Społecznej na lata 2016-2023

Cel operacyjny I	Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego w województwie.
Cel operacyjny II	Wspieranie rodzin w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej.
Cel operacyjny III	Zwiększenie i rozwój oferty świadczeń pomocy społecznej dla seniorów.
Cel operacyjny IV	Promowanie rozwoju infrastruktury pomocy społecznej.
Cel operacyjny V	Doskonalenie kompetencji zawodowych kadry pomocy społecznej i podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej.

Źródło: *Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016-2023*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, Rzeszów 2015

Strategia Rozwoju Powiatu Przeworskiego na lata 2021–2030

*Strategii Rozwoju Powiatu Przeworskiego na lata 2021–2030*¹⁵ jest dokumentem, który określa długookresowy plan rozwoju powiatu oraz cele, których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia przyjętych założeń. Jest to opracowanie kluczowe dla samorządu powiatowego, gdyż ukierunkowuje politykę rozwojową na najbliższe lata, a także stanowi punkt odniesienia dla innych dokumentów strategicznych funkcjonujących na szczeblu lokalnym – gminnym oraz powiatowym.

Horyzont czasowy zidentyfikowanych w Strategii zadań, obejmuje okres do 2030 roku, a uwzględniono w niej działania, które będą współfinansowane m.in. ze środków własnych

¹⁴ *Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016–2023*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, Rzeszów 2015.

¹⁵ Uchwała Nr XXVI/264/21 Rady Powiatu Przeworskiego z dnia 29 września 2021 roku w sprawie przyjęcia do realizacji „Strategii Rozwoju Powiatu Przeworskiego na lata 2021-2030”.

gminy, innych środków krajowych, jak i funduszy strukturalnych UE. Wskazany katalog zadań nie ma jednak charakteru zamkniętego. Z uwagi na długi okres obowiązywania Strategii zachodzić mogą zmiany w dostępnych technologiach, prawodawstwie, kierunkach rozwoju oraz priorytetach finansowych Unii Europejskiej. W związku z czym katalog zadań może, a nawet powinien być na bieżąco aktualizowany.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Przeworskim na lata 2019–2023

*Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Przeworskim na lata 2019-2023*¹⁶ jest opracowaniem „żywym” tzn. reagującym na zmieniające się potrzeby społeczne i problemy mieszkańców powiatu. Dlatego wartością dokumentu strategicznego jest jego praktyczny charakter. Zawiera ona ponad 100 konkretnych działań, rekomendowanych do wykonania w latach 2019 – 2023. To plan ambitny, ale realny do realizacji, biorąc pod uwagę m.in. możliwości pozyskiwania finansowych środków zewnętrznych w okresie programowania 2013-2020.

Jednak realizacji tych zadań wymaga współdziałania różnych podmiotów życia społecznego w powiecie – PCPR, OPS-ów, innych jednostek organizacyjnych Starostwa Powiatowego, oświaty, Policji, organizacji pozarządowych itp. Powodzenie realizacji celów strategicznych uzależnione jest od przyjęcia przez społeczność lokalną tej strategii za własną, akceptacji i utożsamienia się mieszkańców powiatu z zapisanymi w dokumencie działaniami. Nie jest to bowiem wyłącznie strategia „zadaniowa” dla PCPR, bo Centrum bez wsparcia innych instytucji i podmiotów nie będzie w stanie zrealizować zawartych w dokumencie celów. Konieczna jest współpraca (najlepiej interdyscyplinarna i międzysektorowa) oraz powstanie partnerstwa, które oprócz zwiększenia efektywności, znacznie zwiększa szansę na pozyskiwanie funduszy unijnych w perspektywie finansowania 2013-2020 i kolejnych

3.4. Poziom lokalny

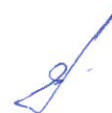
Strategia Rozwoju Gminy Tryńcza na lata 2021–2027

Strategia Rozwoju Gminy Tryńcza na lata 2021–2027 to kilkuletni plan działania wyznaczający strategiczne cele rozwoju gminy. Ustalenia zawarte w Strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze Gminy długookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego. Wokół zawartych w dokumencie ustaleń koncentrować się będą działania władz samorządowych, a także innych interesariuszy, zmierzające do zapewnienia jak najlepszych warunków do dalszego rozwoju gospodarczego i życia mieszkańców gminy.

W ramach *Strategii Rozwoju Gminy Tryńcza na lata 2016–2020* wyodrębnionych zostało pięć obszarów rozwojowych:

- Obszar I: Gospodarka, rynek pracy i rolnictwo.
- Obszar II: Wsparcie społeczne.
- Obszar III: Aktywność społeczna, edukacja i kultura.
- Obszar IV: Infrastruktura i zarządzanie.

¹⁶ *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Przeworskim na lata 2019–2023*, Przeworsk 2019 r.

– Obszar V: Ochrona środowiska, turystyka i rekreacja.

Dla każdego obszaru powstał szereg celów strategicznych i przypisanych im celów szczegółowych.

Pozostałe dokumenty lokalne

W kwestii rozwiązywania problemów społecznych szczególną wagę przypisuje się lokalnym programom, przyjmowanym uchwałami Rady Gminy. Zaliczyć do nich należy:

1) *Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2016–2018*¹⁷ – głównym celem programu jest tworzenie warunków sprzyjających wspieraniu rodziny i jej prawidłowego funkcjonowania.

Jako cele szczegółowe wymienione zostały:

- praca z rodziną,
- pomoc w opiece i wychowaniu dziecka oraz w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej,
- bezpieczeństwo dziecka i rodziny.

Program zakłada: poprawę funkcjonowania rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi i ograniczenie liczby dzieci umieszczanych w placówkach, polepszenie sytuacji dziecka w rodzinie oraz stanu bezpieczeństwa rodziny i dziecka.

2) *Wieloletni Program Osłonowy "Posilek w szkole i w domu" na lata 2019–2023*¹⁸ – celem programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji.

3) *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2022 rok*¹⁹ określa strategię Gminy w zakresie: profilaktyki alkoholowej, minimalizacji skutków społecznych i indywidualnych wynikających z nadużywania alkoholu, kształtowania właściwych postaw społecznych. Celami Programu są:

- rozpoznawanie specyfiki problemów alkoholowych na terenie Gminy Tryńcza oraz potrzeb lokalnego środowiska w zakresie pomocy w ich rozwiązywaniu;
- zwiększenie dostępności i skuteczności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz członków ich rodzin,
- zmniejszenie rozmiarów aktualnie zdiagnozowanych problemów alkoholowych oraz zapobieganie powstawaniu nowych,
- promowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- działalność wychowawcza i informacyjna w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień.

¹⁷ Uchwała Nr XIII/129/2015 Rady Gminy Tryńcza z dnia 17 grudnia 2015 r.

¹⁸ Uchwała Nr IV/41/2019 Rady Gminy Tryńcza z dnia 29 stycznia 2019 r.

¹⁹ Uchwała Nr XXIX/317 Rady Gminy Tryńcza z dnia z 09 listopada 2021

- 4) *Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Tryńcza na lata 2016–2020*²⁰ – cele szczegółowe określone w Programie to:
- zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Tryńcza,
 - zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
 - zwiększenie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
- 5) *Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2022*²¹ ukierunkowany jest przede wszystkim na profilaktykę oraz bezpośrednie i czynne zapobieganie patologiom społecznym. Cele stawiane w Programie to:
- ograniczenie używania narkotyków oraz związanych z tym problemów,
 - zapobieganie wzrostowi i rozpowszechnianiu się problemów narkomanii oraz zmniejszanie zainteresowania dzieci i młodzieży środkami odurzającymi,
 - ograniczenie szkód związanych z narkomanią u osób uzależnionych,
 - reintegracja – powrót osób uzależnionych do otwartego społeczeństwa.
- 6) *Strategia Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego Gminy Tryńcza*²² – zakłada:
- zwiększenie aktywności społeczności lokalnej,
 - skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów,
 - wzrost zaangażowania organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań samorządowych,
 - powstanie nowych organizacji pozarządowych i inicjatyw wolontarystycznych,
 - usprawnienie procesu informacji,
 - zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego,
 - stały monitoring potrzeb środowiska społecznego,
 - realizację projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności.

²⁰ Uchwała Nr XII/130/2015 Rady Gminy Tryńcza z dnia 17 grudnia 2015 r.

²¹ Uchwała Nr XXIX/316/2021 Rady Gminy Tryńcza z dnia 09 listopada 2021 r.

²² Uchwała Nr VII/64/2015 Rady Gminy Tryńcza z dnia 24 czerwca 2015 r.

II. CHARAKTERYSTYKA GMINY TRYŃCZA

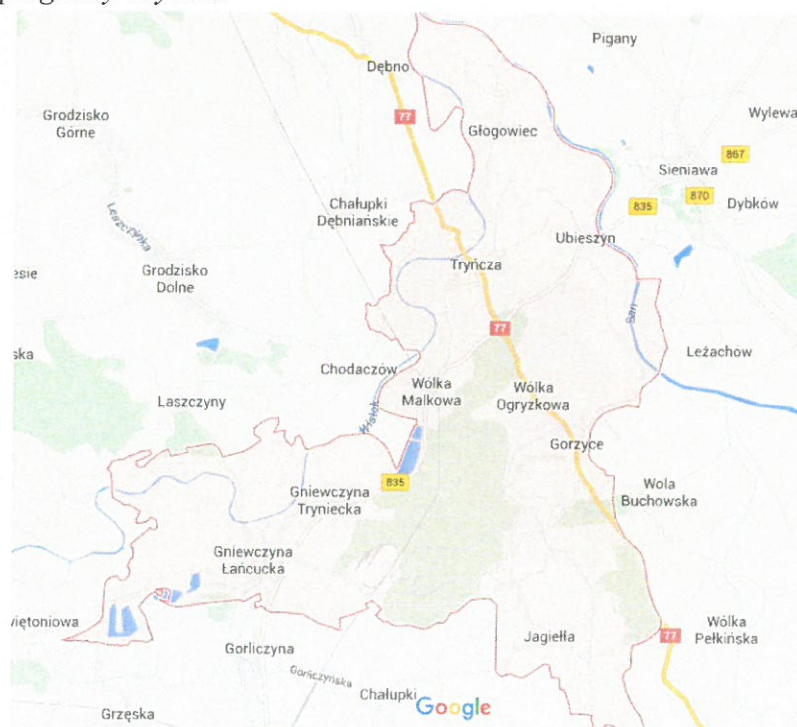
1. Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Tryńcza jest gminą o charakterze wiejskim położoną w Kotlinie Sandomierskiej, w obrębie dużej jednostki geologicznej zwanej Zapadliskiem Przedkarpackim, w widłach rzeki Wisłok i San. W jej skład wchodzi dziewięć miejscowości: Tryńcza (pełniąca funkcję siedziby Gminy oraz będąca głównym centrum administracyjno-gospodarczym), Głogowiec, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Gorzyce, Jagiełła, Ubieszyn, Wólka Małkowa i Wólka Ogryzkowa. Od strony północno-wschodniej Gmina sąsiaduje z miastem i gminą Sieniawa, od północno — zachodniej z gminą Grodzisko Dolne oraz z gminą Leżajsk, od strony zachodniej z gminą Białobrzegi, od południa z gminą Przeworsk, natomiast od wschodu z gminą Jarosław.

Gmina Tryńcza zajmuje obszar ponad 70 km². Około 68,8 % jej powierzchni stanowią użytki rolne, a pozostałą część lasy, grunty oraz nieużytki. Gmina zajmuje 10,04% powierzchni powiatu przeworskiego oraz 0,39% powierzchni województwa podkarpackiego (liczącego 159 gmin o łącznym obszarze 17 844 km²).

Przez teren Gminy Tryńcza **przebiegają** ważne drogi krajowe i wojewódzkie: droga krajowa 77 oraz droga wojewódzkie 835 (Lublin Przeworsk — Grabownica Starzeńka), a w niedalekiej odległości znajduje się także autostrada A4. Przez Gminę biegnie także 12 dróg powiatowych o łącznej długości ponad 35 km.

Rysunek 1: Mapa gminy Tryńcza

Źródło: Portal internetowy maps.google.pl

Gmina obejmuje obszar ponad 70 km², z czego ok. 72% jej powierzchni to użytki rolne, a pozostała część: lasy, grunty oraz nieużytki. Obecną sieć osadniczą gminy tworzy 9 miejscowości:

- 1) Głogowiec,
- 2) Gniewczyna Łańcucka,
- 3) Gniewczyna Tryniecka,
- 4) Gorzyce,
- 5) Jagiełła,
- 6) Tryńcza - pełniąc funkcję siedziby gminy,
- 7) Ubieszyn,
- 8) Wólka Małkowa,
- 9) Wólka Ogryzkowa.

Gmina Tryńcza jest jedną z 10 gmin należących do powiatu przeworskiego i graniczy:

- od północy z gminą Sieniawa,
- od południa z gminą Przeworsk,
- od zachodu z należącymi do powiatu leżajskiego gminami: Grodzisko Dolne i Leżajsk, oraz gminą Białobrzegi (powiat łańcucki),
- od wschodu z należącą do powiatu jarosławskiego gminą Jarosław.

Rysunek 2: Położenie gminy Tryńcza w powiecie przeworskim

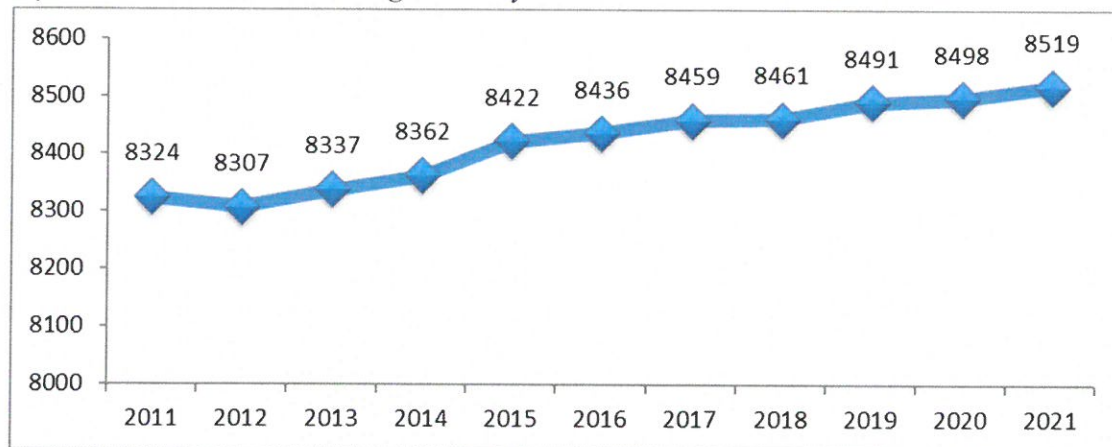
Źródło: Strona internetowa Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. www.osp.org.pl

2. Demografia

Dane Głównego Urzędu Statystycznego pokazują, że według stanu na koniec roku 2021 Gmina Tryńcza zamieszkuje 8519 mieszkańców. Liczba ta stanowi 12,32% ogółu liczby mieszkańców powiatu oraz 10,97% liczby mieszkańców Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego. Liczba ludności na przestrzeni lat 2016-2020 nieznacznie wzrosła. Wartość wskaźnika wzrosła 0,73% tj. o 62 mieszkańców. W odniesieniu do struktury ludności wg ekonomicznych grup wieku, należy zwrócić uwagę na dość korzystną sytuację demograficzną Gminy Tryńcza w tym zakresie. Procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 19,4% natomiast w wieku produkcyjnym 63,3% oraz 17,3% udziału mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

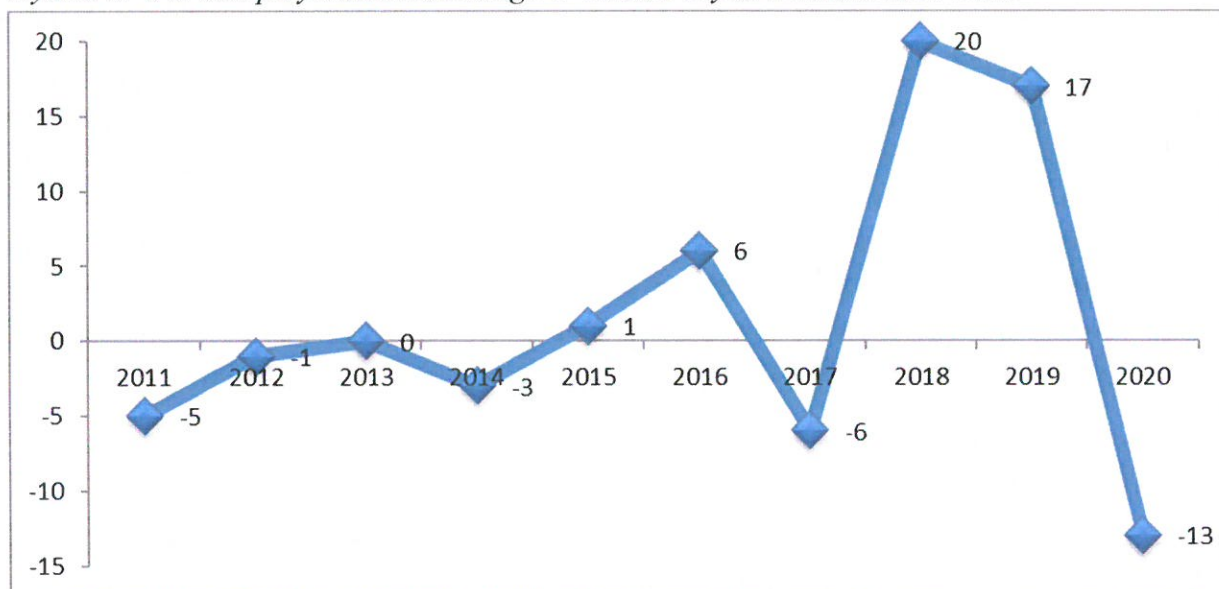
Wykres 1: Liczba ludności w gminie Tryńcza

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Zaprezentowane na poniższym wykresie dane wskazują na niewielkie zmiany w liczbie ludności w przedziale 10 ostatnich lat. Zauważyć można delikatną tendencję wzrostową, aczkolwiek nie jest to stały, systematyczny wzrost. Jedną z przyczyn zmian liczby ludności jest zmniejszanie się przyrostu naturalnego, tj. nadwyżki liczby urodzeń nad zgonami.

Wykres 2: Wartość przyrostu naturalnego w Gminie Tryńcza latach 2011-2020

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Jak wynika z zaprezentowanych danych, ogólny bilans przyrostu naturalnego za okres 2011-2020 jest w większości dodatni, co pozwala optymistycznie patrzeć w przyszłość w kontekście postępującego w skali kraju procesu depopulacji. Także w skali całego województwa, Podkarpacie na tle innych regionów wypada pozytywnie, aczkolwiek w ujęciu czasowym zaznacza się tendencja malejąca. Należy jednak zaznaczyć, że dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego notowany w województwie nie odzwierciedla w pełni rzeczywistego stanu procesów demograficznych w nim zachodzących, gdyż w ujęciu gminnym pod tym względem występuje jego znaczne zróżnicowanie, w 2018 roku aż w 52 gminach województwa był on ujemny.

W 2022 roku urodziło się 76 dzieci, w tym 53,9% dziewczynek i 46,1% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,79 i jest nieznacznie większy od średniej dla województwa oraz znacznie większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. W 2021 roku 39,0% zgonów w gminie Tryńcza spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 18,4% zgonów w gminie Tryńcza były nowotwory, a 6,3% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Tryńcza przypada 10,69 zgonów. Jest to wartość porównywalna do wartości średniej dla województwa podkarpackiego oraz mniej od wartości średniej dla kraju.

W 2022 roku zarejestrowano 76 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 97 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Tryńcza -21. W tym samym roku 1 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 3 wymeldowania za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące -2.

61,2% mieszkańców gminy Tryńcza jest w wieku produkcyjnym, 21,4% w wieku przedprodukcyjnym, a 17,4% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym.

3. Aktywność społeczna mieszkańców

Wspólnoty lokalne są podstawowym środowiskiem budującym tożsamość obywateli i określającym obszar ich działalności. W nich tworzy się (lub degeneruje) kapitał społeczny – istotny z punktu widzenia losów zarówno jednostek, jak i wspólnot. Władze samorządowe powinny i mogą stanowić element lokalnych wspólnot, które budują społeczeństwo obywatelskie zarówno na poziomie gmin jak i w wymiarze globalnym.

Spółeczeństwo obywatelskie jest typem środowiska moralnego, umożliwiającym wszechstronny rozwój człowieka jako istoty społecznej, zdolnej do nawiązywania i podtrzymywania, nawet wbrew przeciwnościom, solidarnej więzi z innymi oraz zdolnej do realizacji zespołu idei demokratycznych - opartych na godności, rozumie, wolności i odpowiedzialności. Chcąc zmanifestować w sołectwach oraz w całej gminie, aktywność uczestnictwa w życiu zarówno społecznym, jak i politycznym podjęto Uchwałę nr VII/64/2015 Rady Gminy Tryńcza z dnia 24 czerwca 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego Gminy Tryńcza.

W polskim prawie definicję ustawową organizacji pozarządowej zawiera art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²³, zgodnie z którym organizacjami pozarządowymi są, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia (przy czym niektórych przepisów ustawy nie stosuje się do fundacji publicznych i fundacji partii politycznych). Ustawa określa zasady oraz formy współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, sfery aktywności społecznej i ekonomicznej organizacji pozarządowych.

Na terenie gminy Tryńcza działają następujące organizacje pozarządowe:

- 9 Kół Gospodyń Wiejskich – Tryńcza, Głogowiec, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Jagiełła, Ubieszyn, Gorzyce, Wólka Małkowa, Wólka Ogryzkowa,
- 4 Ludowe Kluby Sportowe – LKS „Wisłoczanka” Tryńcza, LKS „SAN” Gorzyce, LKS „Huragan” Gniewczyna, LKS „Zorza” Jagiełła,
- 7 Ochotniczych Straży Pożarnych – Tryńcza, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Gorzyce, Jagiełła, Głogowiec, Ubieszyn,
- 3 stowarzyszenia – Stowarzyszenie Kraina Sanu- Lokalna Grupa Działania, Stowarzyszenie Chóralne Chór „Cantilena” i „Przyjaciół Czytelnictwa”, Parafialne Stowarzyszenie Rozwoju „Wiara”
- 5 Straży Grobowych – Tryńcza, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Gorzyce, Jagiełła.

²³ Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.

Koła Gospodyń Wiejskich funkcjonują jako dobrowolna, samorządna i niezależna społeczno-zawodowa organizacja kobieca, działająca na terenach wiejskich, będąca jednym z rodzajów społeczno-zawodowych organizacji rolników. Bronią praw, reprezentują interesy i działają na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich oraz ich rodzin. Ich działalność koncentruje się na pięciu aspektach:

- pomocy rodzinom wiejskim w wychowaniu, kształceniu i organizacji wypoczynku dzieci oraz młodzieży,
- działaniu na rzecz ochrony zdrowia i zabezpieczenia socjalnego rodzin wiejskich,
- rozwijaniu przedsiębiorczości kobiet,
- racjonalizowaniu wiejskiego gospodarstwa domowego i zwiększaniu uczestnictwa mieszkańców wsi w dziedzinie kultury oraz kultywowaniu folkloru.

Koła gospodyń wiejskich działają na podstawie ustawy z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników²⁴ oraz uchwalonych przez siebie regulaminów. Są one tworzone jako wyodrębnione jednostki organizacyjne kółek rolniczych i posiadają swoją reprezentację we wszystkich ich statutowych organach.

Ludowe Kluby Sportowe prowadzą działalność w zakresie wychowania fizycznego i sportu, organizują dla tego celu ludność wsi, popularyzują wychowanie fizyczne i sport na terenie lokalnym oraz podnoszą poziom społeczny i kulturalny swych członków.

Ideą jest upowszechnianie i udostępnianie różnych form kultury fizycznej w środowisku wiejskim. Różnorodność organizowanych zawodów sportowych, imprez rekreacyjnych i turystycznych w naturalny sposób zachęca dzieci, młodzież i dorosłych do aktywnego udziału w sporcie, wyrabiania potrzeby ruchu, sprawdzenia się w rywalizacji i udziału w sportowej zabawie.

Tabela 3: Ludowe Kluby Sportowe z terenu gminy Tryńcza

Nazwa sołectwa	Ilość członków
LKS HURAGAN Gniewczyzna	85
LKS SAN Gorzyce	150
LKS ZORZA Jagiełła	63
LKS WISŁOCZANKA Tryńcza	60
Ogółem	358

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Ochotnicza Straż Pożarna to umundurowana, wyposażona w specjalistyczny sprzęt, organizacja społeczna, składająca się z grupy ochotników, przeznaczona w szczególności do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Do głównych celów i zadań OSP należą:

- prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami,

²⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 1450..

- udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska, wypadków oraz innych klęsk i zdarzeń,
- informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
- upowszechnianie, w szczególności wśród członków, kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenia działalności kulturalnej i oświatowej,
- wykonywanie zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej,
- działania na rzecz ochrony środowiska,
- wspomaganie rozwoju społeczności lokalnych na własnym terenie,
- wykonywanie innych zadań określonych w statucie OSP,
- występy na zawodach sportowo-pożarniczych.

Ochotnicze Straże Pożarne na terenie Gminy tworzą własne jednostki według granic administracyjnych sołectw i zrzeszają się w Gminny Związek Ochotniczych Straży Pożarnych. Koordynację działań statutowych prowadzi Zarząd Gminny OSP.

Z kolei Stowarzyszenie „Kraina Sanu” - Lokalna Grupa Działania stanowi rodzaj partnerstwa terytorialnego z siedzibą w Tryńczy, zrzeszającego przedstawicieli lokalnych organizacji (z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego) oraz mieszkańców obszaru wyznaczonego granicą gmin członkowskich. Głównym celem działania stowarzyszenia jest współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie ich działalności. Stowarzyszenie powstało w ramach Schematu I Pilotażowego Programu Leader+ jako partnerstwo trójsektorowe. Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju obejmuje sześć gmin, w tym: jedną gminę z powiatu leżajskiego (Kuryłówka), trzy gminy z powiatu przeworskiego (Adamówka, Tryńcza, Sieniawa) oraz dwie gminy z powiatu jarosławskiego (Wiązownica i Jarosław). Obszar LSR zajmuje łącznie 910 km². Teren miejski stanowi ok. 0,8% powierzchni tj. 7 km², natomiast ok. 99,2% powierzchni, czyli 903 km² należy do terenów wiejskich. Powierzchnia obszaru LSR wynosi 5% w stosunku do całkowitej powierzchni województwa podkarpackiego.

Kolejną organizację pozarządową jest Stowarzyszenia Chóralnego „Chór Cantilena” i „Przyjaciół Czytelnictwa” w Tryńczy. Jego misją jest rozwój umuzykalnienia wśród lokalnej społeczności, popularyzacja kultury śpiewu, kultywowanie chrześcijańskich wartości religijnych, pobudzanie wartości patriotycznych i ludowych oraz rozwój i umacnianie więzi społecznych w środowisku. Prowadzone są działania w zakresie nauki śpiewu, w tym chóralnego na głosy o tematyce religijnej, patriotycznej i ludowej. Organizowane są występy, koncerty, przeglądy festiwale i konkursy śpiewacze, spotkania lokalnej społeczności z pieśnią, inscenizacjami, a także lokalne imprezy artystyczne.

W Gminie Tryńcza funkcjonuje również Parafialne Stowarzyszenie Rozwoju „Wiara”, które jest organizacją społeczną, z siedzibą znajdującą się w Tryńczy, działającą aktywnie od 2010 roku. Stowarzyszenie skupia osoby cechujące się troską o dobro ogółu, a jej funkcjonowanie oparte jest przede wszystkim na pracy społecznej członków. Głównym celem Stowarzyszenia jest wychowanie uczestników w duchu wartości narodowych i katolickich oraz wykształcenie w nich pełni poczucia obowiązków społecznych, ponadto:

- Propagowanie wychowania dzieci i młodzieży w duchu chrześcijańskich zasad moralno-etycznych.
- Upowszechnianie społecznej nauki kościoła katolickiego.
- Promowanie i upowszechnianie edukacji przedszkolnej, wyrównywanie szans edukacyjnych.
- Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych.
- Wspieranie rozwoju i dostępności kultury.
- Działania na rzecz aktywizacji zawodowej, łagodzenia skutków bezrobocia.
- Promocja i organizacja wolontariatu
- Tworzenie i promocja programów mających na celu pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób (w tym osób niepełnosprawnych), a także tworzenie programów dla osób starszych i samotnych.
- Organizacja zajęć edukacyjnych oraz rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży, w szczególności z rodzin wieloprotblemowych.
- Działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym: rozwój przedsiębiorczości, promocja zatrudnienia i aktywizację zawodową wśród osób pozostających bez pracy lub osób zagrożonych jej utratą.
- Działalność związana z rozwojem świadomości społecznej, przeciwdziałaniem patologiom społecznym.
- Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania.

Warto zaznaczyć również współczesną tradycję straży grobowej na terenie Gminy Trynca. Związana jest ona z czuwaniem przy Grobie Pańskim w okresie Triduum Paschalnego oraz uświetnieniem Świąt Zmartwychwstania Pańskiego. Na terenie Gminy funkcjonuje 5 Straży Grobowych.

Tabela 4: Straże Grobowe z terenu Gminy Trynca

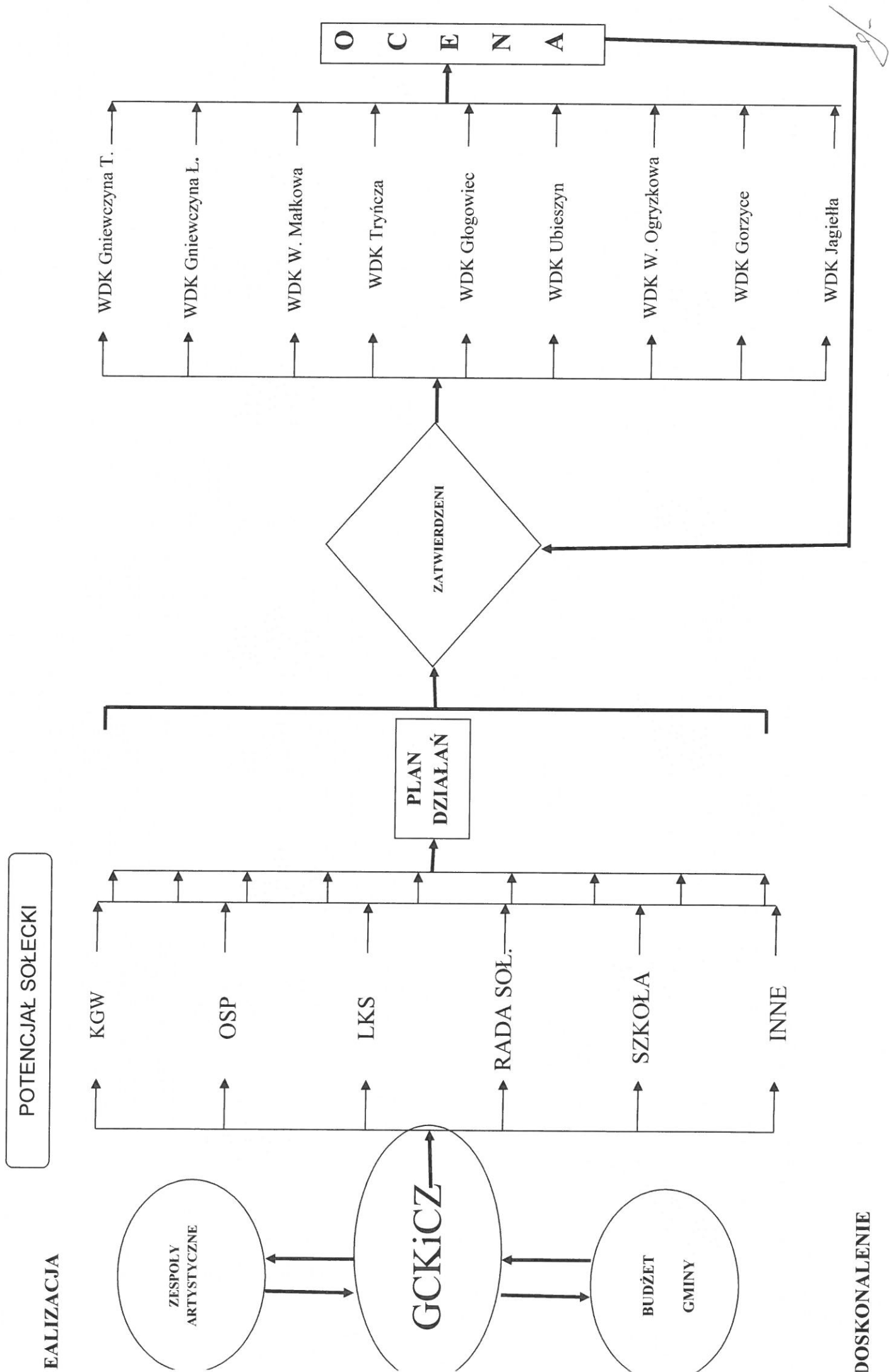
Nazwa sołectwa	Ilość członków
Parafia Gniewczyna Łącucka	31
Parafia Gniewczyna Tryniecka	25
Parafia Gorzyce	29
Parafia Jagieła	40
Stowarzyszenie Straży Grobowej w Trynca	38
Ogółem	163

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Trynca

Dokonując zestawienia zbiorczego potencjału społecznego trzeciego sektora z terenu Gminy Trynca, należy zaznaczyć, że ponad 1 000 osób zaangażowanych jest w działalność społeczną Gminy.

Rysunek 3: Schemat współpracy z organizacjami trzeciego sektora

całego województwa podkarpackiego mieszkańcy gminy Tryńcza mają nieznacznie niższy poziom wykształcenia.

Tabela 5: Liczba uczniów w poszczególnych szkołach i przedszkolach w latach 2015-2022

		2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Szkoła Podstawowa w Gniewczynie Łańcuckiej, im. gen. A. Chruściela	SP	225	197	222	243	243	246	253
	Oddział przedszkolny	40	46	50	73	73	75	75
	Gimnazjum	119	119	71	37	-	-	-
Szkoła Podstawowa w Tryńczy im. św. J. Kantego	SP	112	105	138	171	178	180	205
	Oddział przedszkolny	26	24	25	50	49	51	67
	Gimnazjum	88	85	60	34	-	-	-
Szkoła Podstawowa im. Ojca Św. Jana Pawła II w Gorzycach	SP	146	142	168	191	194	208	205
	Oddział przedszkolny	47	48	39	42	36	39	48
	Gimnazjum	66	60	37	16	-	-	-
Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola Samorządowego im. króla Władysława Jagiełły w Jagielle	Przedszkole	25	25	25	25	23	23	24
	SP	49	45	59	73	72	77	85
Szkoła Filialna im. Tadeusza Kościuszki w Ubieszynie Szkoły Podstawowej w Tryńczy	SP	54	46	43	47	39	35	15
	Oddział przedszkolny	18	16	11	12	15	14	9
	Łącznie	1015	958	948	1014	922	948	986

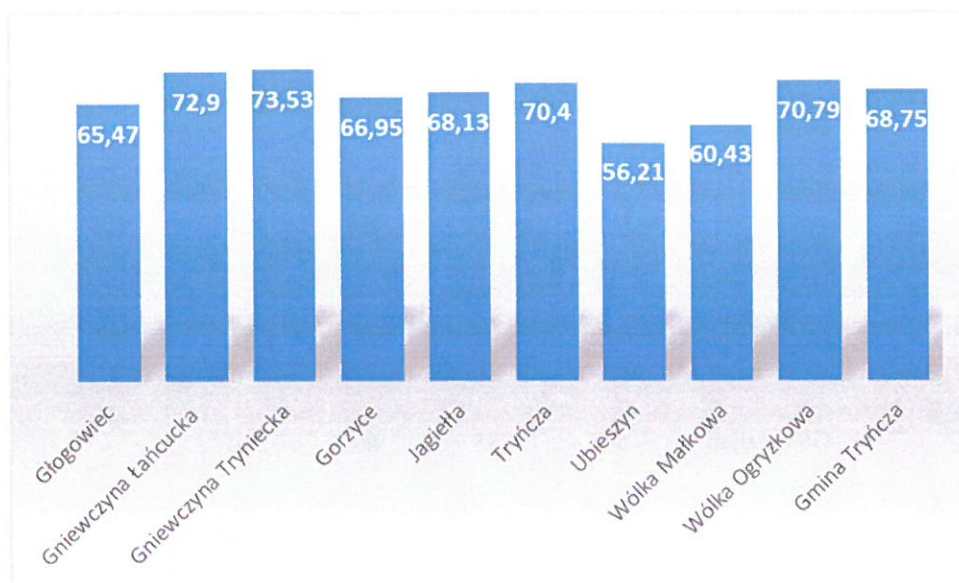
Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

W 2022 r. subwencja na oświatę w Gminie Tryńcza wyniosła 9,3 mln złotych, natomiast wydatki w jednostkach oświatowych za rok 2022 wyniosły 10,3 mln zł, z czego największą

Kolejnym ważnym aspektem aktywności społecznej mieszkańców Gminy Tryńcza jest ich aktywność w życiu politycznym. Mierzona jest ona między innymi frekwencją w wyborach. 15 października 2023 roku odbyły się Wybory do Sejmu i Senatu RP. Frekwencja ogólnokrajowa wyniosła 74,38 %. Frekwencja w Gminie Tryńcza wyniosła 68,75 %. Po raz pierwszy, głosowanie odbywało się we wszystkich miejscowościach, czyli w dziewięciu obwodowych komisjach wyborczych.

Wykres 3: Frekwencja w wyborach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

4. Edukacja i wychowanie

Od roku szkolnego 2022/2023 Gmina Tryńcza prowadzi:

- Szkołę Podstawową w Gniewczyźnie Łańcuckiej, im. gen. A. Chruściela, a także oddział przedszkolny,
- Szkołę Podstawową w Tryńczy im. św. J. Kantego, a także oddział przedszkolny,
- Szkołę Podstawową im. Ojca Św. Jana Pawła II w Gorzycach a także oddział przedszkolny,
- Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola Samorządowego im. króla Władysława Jagiełło w Jagielle ,
- Szkołę Filialną im. Tadeusza Kościuszki w Ubieszynie Szkoły Podstawowej im. św. Jana Kantego w Tryńczy.

273 mieszkańców gminy Tryńcza jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku 18,8% ludności posiada wykształcenie wyższe, 2,5% wykształcenie policealne, 10,1% średnie ogólnokształcące, a 24,1% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 23,6% mieszkańców gminy Tryńcza, gimnazjalnym 3,0%, natomiast 14,6% podstawowym ukończonym. 3,3% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej. W porównaniu do

znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa podkarpackiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce.

Tabela 6: Zasoby mieszkaniowe – wskaźniki

	2019	2020	2021	2022
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	94	95	95,6	96
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	27	28,2	28,6	29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W 2022 r. do użytkowania oddano 28 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej równej 2 688 m². Największą liczbę mieszkań (36) oddano do użytkowania w latach 2019 i 2020, zaś najmniejszą (23) – w 2018 r.

Tabela 7: Mieszkania oddane do użytkowania

	2018	2019	2020	2021	2022
mieszkania	23	36	36	32	28
powierzchnia użytkowa mieszkań	2 146	3 384	3 420	3 059	2 688

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Z wodociągów w 2021 r. korzystało 97% ogółu mieszkańców (o 3 p.p. więcej niż w 2021 r.), z gazu – 67%, zaś z kanalizacji 87%.

Tabela 8: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności

	2017	2018	2019	2020	2021
z wodociągu	91	91	91	97	97
z kanalizacji	83	84	84	87	87
z gazu	58	58	58	65	67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Całą Gminę w wodę zaopatruje Stacja Uzdatniania Wody o wydajności $Q_{h_{max}}=60$ m³/h w miejscowości Jagiełła. Stacja Uzdatniania Wody w Jagielle w 2022 r. produkuje średnio miesięcznie około 22 500m³ wody dla 2 634 odbiorców i korzysta z instalacji fotowoltaicznej o mocy 45 kW. Średnie weekendowe zużycie wody wynosi ok 1590 m³, natomiast średnie dzienne zużycie kształtuje się w na poziomie ok 795 m³. Jakość wody w Stacji Uzdatniania Wody jest systematycznie badana przez Państwową Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Przeworsku, oraz GBA Polska Sp. z o.o. laboratorium badawcze w Warszawie.

Z terenu całej Gminy ścieki odbiera oczyszczalnia ścieków o średniej dobowej przepustowości $Q_{dśr}=480$ m³/d, wybudowana w 2001 r. W 2021 r. oczyszczalnia została zmodernizowana i jej przepływ średni dobowy wynosi $Q_{dśr}=704$ m³/d.

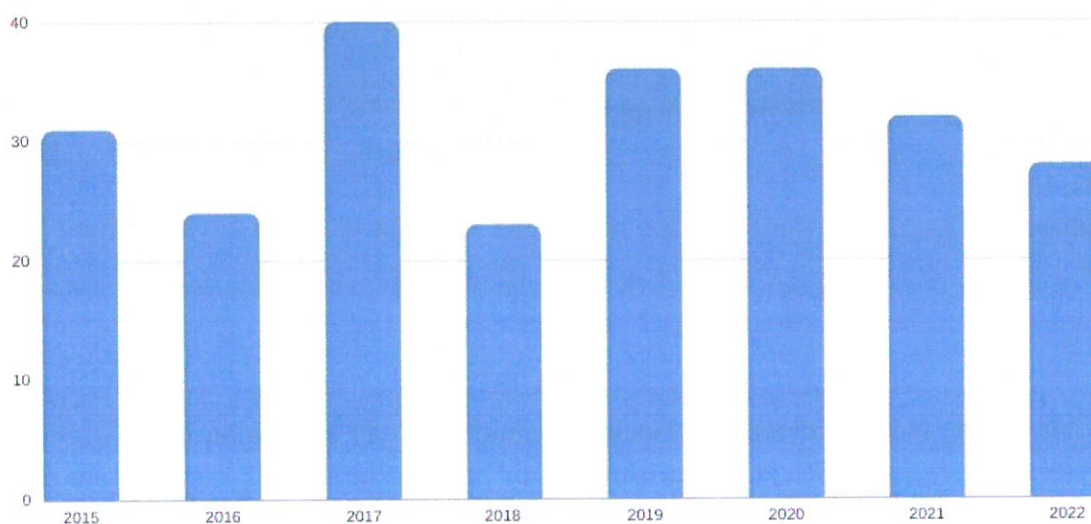
W celu redukcji kosztów związanych z opłatami za energię elektryczną, na oczyszczalni ścieków w Tryńczy została zamontowana instalacja fotowoltaiczna o mocy 49,5 kWp. Wartość zadania to 180 tys. zł. Inwestycja została sfinansowana ze środków własnych Gminy Tryńcza.

część 8,5 mln zł stanowiły wydatki na wynagrodzenia nauczycieli oraz pracowników obsługi, 263 tys zł to wydatki na remonty w szkołach, głównie Szkole Podstawowej w Gorzycach- 36 tys zł, dowóz uczniów do szkół to kwota 99 tys zł. Dużym realizowanym projektem w jednostkach oświatowych były Laboratoria Przyszłości, na które wydatkowano blisko 200 tys zł. Pozostała kwota to wydatki związane z funkcjonowaniem jednostek oświatowych czyli zakup energii elektrycznej, paliwa gazowego, zakup usług, zakup materiałów i wyposażenia.

5. Zasoby mieszkaniowe i infrastruktura sieciowa

W 2022 roku w gminie Tryńcza oddano do użytku 28 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 3,29 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa podkarpackiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Tryńcza to 2 565 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 302 mieszkań.

Wykres 4: Zasoby mieszkaniowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w gminie Tryńcza to 5,86 i jest znacznie większa od przeciętnej liczby izb dla województwa podkarpackiego oraz znacznie większa od przeciętnej liczby pokoi w całej Polsce. Przepiętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2022 roku w gminie Tryńcza to 150,70 m² i jest

6. Transport

Przez teren Gminy Tryńcza przechodzi droga wojewódzka Nr 835 relacji Przeworsk–Lublin–Grabownica Starzeńska, oraz droga krajowa Nr 77 relacji Przemyśl–Lipnik. Sieć dróg gminnych jest tworzona przez drogi o łącznej długości 362 594 m. Najbardziej rozwiniętą sieć drogową posiada miejscowość Gniewczyna Łąncucka – drogi położone na jej terenie mają długość 82 075 m i stanowią tym samym 22,6% łącznej długości wszystkich dróg w Gminie.

Tabela 9: Sieć dróg gminnych (stan na 31.12.2022 r.)

Miejscowość	Długość (m)	Powierzchnia (ha)
Głogowiec	25 478	14,0500
Gniewczyna Łąncucka	82 075	29,6723
Gniewczyna Tryniecka	48 192	16,3250
Gorzyce	51 156	32,1063
Jagieła	48 925	30,3404
Tryńcza	47 089	23,3500
Ubieszyn	33 389	20,3100
Wólka Małkowa	12 135	6,3900
Wólka Ogryzkowa	14 155	6,8800
Suma	362 594	179,4240

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Gmina Tryńcza w ramach ogłaszanych naborów wniosków, pozyskuje środki zewnętrzne na poprawę infrastruktury drogowej. Mając na uwadze poprawę bezpieczeństwa mieszkańców, sukcesywnie rozbudowujemy i poprawiamy stan techniczny dróg i tras pieszo - rowerowych. Podejmujemy także współpracę z Zarządem Województwa i Powiatem Przeworskim, realizując wspólnie zadania przy drodze krajowej, wojewódzkiej czy drogach powiatowych, zlokalizowanych na terenie gminy Tryńcza. W bieżącym roku realizowane są poniższe zadania.

W ramach Rządowego Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, który ma na celu zwiększenie skali inwestycji publicznych przez bezzwrotne dofinansowanie inwestycji realizowanych przez Jednostki Samorządu Terytorialnego, gmina Tryńcza może poprawiać jakość infrastruktury drogowej. Program realizowany jest poprzez promesy inwestycyjne udzielane przez BGK. Gmina Tryńcza w 2022 roku przystąpiła do projektu w celu poprawy bezpieczeństwa na drogach oraz w celu umożliwienia mieszkańcom oraz osobom będącym w trasie na korzystanie ze stacji ładowania pojazdów elektrycznych, których liczba na drogach ciągle rośnie.

W maju 2023 roku Samorząd podpisał umowy na przebudowę dróg gminnych i budowę chodników, budowę stacji ładowania samochodów elektrycznych wraz z dwustanowiskowym carportem i wykonanie dwóch inteligentnych wiat przystankowych. Wykonanie tych inwestycji to koszt w wysokości ponad 8,7 mln zł. 95 % wartości inwestycji pochodzi z dofinansowania, a pozostałe koszty zostaną pokryte ze środków własnych Gminy. Zakres umowy obejmował

przebudowę lub remont aż 35 odcinków dróg gminnych, w siedmiu sołectwach: Głogowiec, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Gorzyce, Jagiełła, Tryńcza, Ubieszyn. Ponadto w Gorzycach powstał ponad 2 km odcinek chodnika, wzdłuż drogi gminnej.

7. Gospodarka

W gminie Tryńcza w roku 2022 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 620 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 526 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 85 nowych podmiotów, a 28 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2022 najczęściej (85) podmiotów zarejestrowano w roku 2022, a najmniej (28) w roku 2011. W tym samym okresie najczęściej (44) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (7) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2009 roku.

Wykres 5: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31.12.2022)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Tryńcza najczęściej (19) jest stanowiących spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (608) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników.

1,0% (6) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 47,3% (293)

podmiotów, a 51,8% (321) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Trynca najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (31.2%) oraz Przetwórstwo przemysłowe (20.9%).

Tabela 10: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości

	2018	2019	2020	2021	2022
Ogółem, w tym:	376	430	487	519	620
0 - 9	355	409	469	333	608
10 - 49	20	20	17	15	11
50 - 249	0	0	0	0	0
250 - 999	1	1	1	1	1
1000 i więcej	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Analizując sektor przedsiębiorstw pod względem klasyfikacji PKD 2007 zauważalna jest dominacja przedsiębiorstw z sekcji F (Budownictwo). Na kolejnych miejscach znalazły się firmy należące do sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe) oraz sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle).

Tabela 11: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klasyfikacji PKD 2007

	2019	2020	2021	2022
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3	4	5	4
Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	75	87	110	110
Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	0	0	0
Sekcja F - Budownictwo	94	114	138	164
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	74	71	77	83
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	44	44	48	44
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6	6	5	6
Sekcja J - Informacja i komunikacja	13	14	18	18
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3	4	4	3

Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	2	2	2
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	22	24	24	25
Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	8	8	8	13
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	9	9	9	9
Sekcja P - Edukacja	5	6	5	5
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	15	19	21	22
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2	3	3	3
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	32	33	34	39
Sekcja U - Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W analizowanym okresie najwięcej nowych przedsiębiorstw zarejestrowano w 2022 r. – ich liczba wyniosła wówczas 85. W każdym roku wśród powstających przedsiębiorstw dominowały podmioty należące do grupy „Pozostała działalność”, a na drugim miejscu znajdowała się grupa „Przemysł i Budownictwo”. Najmniej przedsiębiorstw zarejestrowano w 2019r.

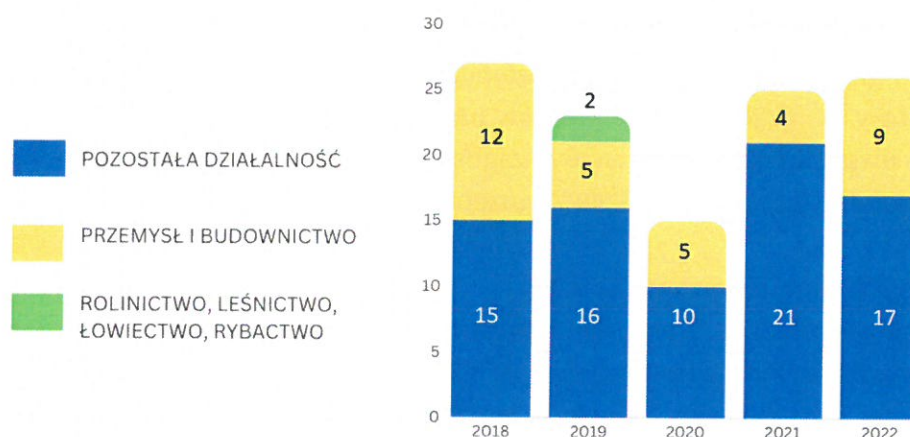
Wykres 6: Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON podmioty gospodarki narodowej wg grup sekcji PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Największa liczba podmiotów wyrejestrowanych z rejestru REGON zanotowano w 2022 r., zaś najmniejszą – dwa lata później. Podobnie jak w przypadku przedsiębiorstw nowo zarejestrowanych, najczęściej podmiotów wyrejestrowywanych z rejestru REGON należało do grupy „Pozostała działalność”.

Wykres 7: Podmioty wyrejestrowane w rejestrze REGON wg grup sekcji PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Gmina Tryńcza posiada duży potencjał inwestycyjny. Dogodne położenie stwarza możliwości ekspansji gospodarczej. Szczególne znaczenie w tym zakresie posiadają grunty położone w południowo-wschodniej części Gniewczyny Łańcuckiej, (dawny teren Fabryki Wagonów), w pobliżu wjazdu na autostradę.

Poniżej przedstawiono wszystkie obszary inwestycyjne położone na terenie Gminy:

– OBSZAR NR 1: miejscowość Gniewczyna Łańcucka.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tryńcza tereny te przeznaczone są na cele inwestycyjne przemysłu i rzemiosła. Obszar ten podzielono na 3 warianty:

- Wariant I – teren o powierzchni ok. 22 ha, w tym grunty stanowiące własność Gminy Tryńcza – 2ha, pozostałe to grunty prywatnych właścicieli. Bonitacja gruntów przedstawia się następująco: ok. 30% gruntów klasy IV, ok. 60% gruntów klasy V, ok. 10% gruntów klasy VI.
- Wariant II – teren o powierzchni ok. 12 ha, w tym grunty stanowiące własność Gminy Tryńcza – 5,64 ha, pozostałe to grunty właścicieli prywatnych. Bonitacja gruntów przedstawia się następująco: ok. 30% gruntów to grunty klasy IV, ok. 50% gruntów to grunty klasy V, ok. 20% gruntów to grunty klasy VI.
- Wariant III – teren o powierzchni ok. 30 ha, w tym grunty stanowiące własność Gminy Tryńcza – 2,12 ha, pozostałe grunty to grunty właścicieli prywatnych. Bonitacja przedstawia się następująco: ok. 50% to grunty IV klasy, ok. 50% to grunty V klasy.

- OBSZAR NR 2: miejscowość Tryńcza.
Obecnie przygotowywany jest Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tryńcza. Tereny te przeznaczone są na cele przemysłu i usług komercyjnych. Na obszarze ok. 1,50 ha znajdują się magazyny składowe, obiekty handlu i piekarni. Pozostały teren o pow. ok. 2 ha stanowi własność prywatnych właścicieli.

- OBSZAR NR 3: miejscowość Gorzyce.
Teren o powierzchni ok. 5 ha. Grunt stanowiący własność prywatnych właścicieli. Bonitacja gruntów przedstawia się następująco: ok. 90% to pastwiska klasy V, ok. 10 % grunty klasy IV. Przeznaczenie gruntów na cele przemysłu wymaga opracowania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tryńcza i opracowania Miejscowego Planu Zagospodarowania terenu.

- OBSZAR NR 4: miejscowość Gorzyce.
Teren o powierzchni ok. 5 ha, grunt stanowiący własność prywatnych właścicieli. Bonitacja gruntów przedstawia się następująco: ok. 90 % grunty orne klasy IV, ok. 10% grunty klasy V. Przeznaczenie gruntów na cele przemysłu wymaga opracowania Miejscowego Planu Zagospodarowania terenu. W obszarze tym funkcjonuje tartak.

- OBSZAR NR 5: miejscowość Jagiełła.
W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tryńcza tereny te przeznaczone są na cele rekreacji i wypoczynku. Powierzchnia ok. 153 ha, to grunty stanowiące własność Gminy Tryńcza. Ich bonitacja przedstawia się następująco: ok. 80 % stanowią pastwiska klasy III, ok. 20 % stanowią pastwiska i grunty orne klasy IV.

- OBSZAR NR 6: miejscowość Jagiełła.
W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tryńcza tereny te przeznaczone są na cele rekreacji i wypoczynku. Teren o powierzchni ok. 20 ha, grunty stanowiące własność Gminy Tryńcza. Bonitacja gruntów przedstawia się następująco: ok. 85 % stanowią pastwiska klasy IV, ok. 15 % stanowią pastwiska klasy V.

8. Rolnictwo

Powierzchnia ogólna gminy Tryńcza wynosi 7 004,94 ha, z czego 68,8 % stanowią użytki rolne, 18,4% – lasy i grunty leśne, a 12,8% – pozostałe grunty i nieużytki.

Tabela 12: Użytkowanie gruntów na terenie gminy Tryńcza (ha)

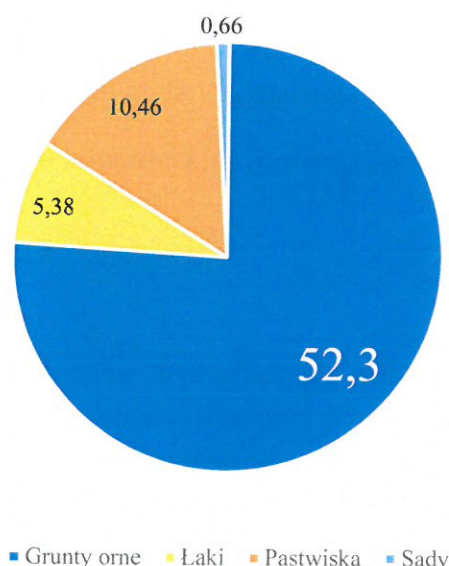
	2021
Powierzchnia ogólna, w tym:	7 004,94
użytki rolne, w tym:	4 819,96
grunty orne	3 663,63
sady	46,30
łąki	377,02
pastwiska	733,01

lasy i grunty leśne	1 289,82
pozostałe grunty i nieużytki	895,16

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Wśród użytków rolnych największą powierzchnię (3 663,63 ha) zajmują grunty orne, stanowiące 52,3% wszystkich użytków rolnych. Dużym odsetkiem charakteryzują się również pastwiska, stanowiące 10,5% użytków rolnych i zajmujące powierzchnię 733,01 ha.

Wykres 8: Użytki rolne na terenie gminy Tryńcza w ujęciu procentowym

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Na terenie Gminy na koniec 2018 r. funkcjonowało 1 436 gospodarstw rolnych. Ich największa liczba miała powierzchnię od 1 do 2 ha (61,6%) lub od 2 do 5 ha (31,6%). Tym samym należy zauważyć, iż struktura gospodarstw charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha stanowiły jedynie 1,9% ogólnej liczby gospodarstw.

Tabela 13: Powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gminy. Stan na 31.12.2014 lub aktualny

Powierzchnia gospodarstwa	Ilość
od 1-2 ha	884
od 2-5 ha	454
od 5-7 ha	44
od 7-10 ha	26
od 10-15 ha	12
powyżej 15 ha	16
Łącznie	1 436

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Grunty rolne stanowiące własność Gminy Tryńcza, które nie są potrzebne na realizację zadań własnych gminy, są wdzierżawiane rolnikom indywidualnym w drodze przetargu. Grunty wdzierżawione na podstawie obowiązującej umowy dzierżawnej mogą być, za zgodą Rady Gminy Tryńcza, przedłużane na okres do 5 lat na indywidualny wniosek dzierżawcy wraz z uzasadnieniem potrzeby dzierżawy gruntu. Do obowiązku dzierżawcy należy utrzymanie dzierżawionych gruntów w dobrej kulturze rolnej tj. zagospodarowanie poprzez koszenie trawy, uprawa rolna.

Za użytkowany grunt dzierżawca ponosi koszt z tytułu opłaty czynszu dzierżawnego, który jest płatny jednorazowo w terminie do 30 września każdego roku trwania umowy dzierżawnej oraz podatek rolny za dzierżawiony grunt. Stawka czynszu dzierżawnego w 2022 r. ustalona została na podstawie Zarządzenia Wójta Gminy i przedstawia się następująco:

- 800 zł za 1 hektar gruntów wdzierżawianych, klasa gruntu od I –IV,
- 700 zł za 1 hektar gruntów wdzierżawionych, klasa gruntu V – VI

9. Ochrona środowiska

Gmina Tryńcza pod względem geograficznym położona jest w Kotlinie Sandomierskiej, w obrębie dużej jednostki geologicznej zwanej Zapadliskiem Podkarpackim. Leży nad rzeką Wisłok i San. Charakterystyczną cechą krajobrazu gminy i zarazem atrakcją turystyczną są tereny nadbrzeżne i szerokie koryta rzeki Wisłok i San. Brak naturalnych wyniesień terenowych nie ogranicza otwartych przestrzeni, a horyzont oznacza linia lasu. Tereny leśne tworzą zwarte kompleksy, graniczące z drogami i terenami upraw rolnych. Największe kompleksy leśne znajdują się w środkowo-wschodniej części Gminy. Północna i środkowa część obszaru Gminy jest położona w obrębie Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Najnowszym dokumentem określającym powierzchnię, granice oraz obowiązujące zakazy i nakazy na terenie Sieniawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu jest rozporządzenie Nr 84/05 Wojewody Podkarpackiego z dnia 29 listopada 2005 r.²⁵ Obszar ten, jako jeden z elementów regionalnego systemu wielkoobszarowych form ochrony przyrody, położony jest w północnej części województwa podkarpackiego, w powiecie jarosławskim, lubaczowskim oraz przeworskim (w tym na terenie gminy Tryńcza). Ogólna jego powierzchnia wynosi 52,408 ha. Dominują tam Lasy Sieniawskie, będące częścią Puszczy Sandomierskiej. Na żyznych glebach części wschodniej występują lasy mieszane i bory nadające krajobrazowi niepowtarzalne piękno dzięki znacznej różnorodności form i stopniowemu przechodzeniu jednych w drugie. Wiodącym gatunkiem w tym zbiorowisku jest sosna pospolita i dąb szypułkowy. Zaznacza się również udział zbiorowisk grądowych z dębem szypułkowym,

²⁵ Dz. U. Woj. Podkarpackiego Nr 149, poz. 2435.

grabem i bukiem. W zachodniej części przeważa krajobraz kulturowy z doliną Sanu i Lubaczówki.

Łączna powierzchnia obszaru chronionego krajobrazu na terenie Gminy Tryńcza od 2014 r. wynosi 2 530 ha. W latach 2010–2011 obszary chronionego krajobrazu zajmowały 2 475 ha terenu Gminy.

Tabela 14: Obszary chronionego krajobrazu (ha)

	2010	2011	2012	2013	2014
obszary chronionego krajobrazu	2 475	2 475	2 475	2 530	2 530

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W celu naprawiania bieżących szkód oraz zapobiegania ich wyrządzeniu, fizycznemu otoczeniu lub zasobom naturalnym, a także dążenia do zmniejszenia ryzyka ich wystąpienia, niezbędne jest podejmowanie działań na rzecz ochrony środowiska w Gminie.

Od 2019 r. w Gminie Tryńcza funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków. W 2019 r. liczba ludności korzystającej z oczyszczalni wynosiła 8 136 osób. Zbiorników bezodpływowych na terenie gminy Tryńcza w 2019 r. było 170, z kolei liczba oczyszczalni przydomowych również w 2019 roku wynosiła 7.

Z dniem 1 lipca 2013 r. Gmina stała się odpowiedzialna za gospodarkę odpadami komunalnymi. Do jej podstawowych zadań należało: zebranie deklaracji, wystawienie rachunków, zorganizowanie odbioru i zagospodarowanie odpadów oraz ściąganie należności.

Ze względu na trudną sytuację ekonomiczno-społeczną, mając na względzie dobro mieszkańców gminy, Rada Gminy oraz Wójt postanowili utrzymywać stawki za odbiór odpadów, również w 2023 roku. Wiadomym jest, że gmina z pobieranych opłat pokrywa w całości funkcjonowanie systemu gospodarki odpadami. A koszty związane z jego utrzymaniem wciąż rosną. Tak więc opłata za 1 mieszkańca, który oświadcza w deklaracji kompostowanie bioodpadów wynosi 15,00 zł miesięcznie. W przypadku braku przydomowego kompostownika stawka wynosi 20,00 zł miesięcznie.

Od początku przejścia systemu gospodarki odpadami przez gminy czyli od 2013 roku, sposób naliczenia opłaty nie zmienił się i uzależniony jest od liczby osób faktycznie zamieszkujących nieruchomość.

Dbłość o poprawne funkcjonowanie systemu gospodarowania odpadami m.in. wyliczenia stawki opłaty wymaga dokonania odpowiednich przeliczeń i przewidzenia poniesionych kosztów. Od zawsze największe koszty systemu generuje odbiór odpadów oraz ich zagospodarowanie, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 15: Ponoszone koszty za odpady w ciągu roku

	2019	2020	2021
Ilość zebranych i przetworzonych odpadów (t)	974,62	937,04	1 002,33
Poniesione koszty odbioru odpadów (zł)	167 tys.	284 tys.	504 tys.
Poniesione koszty zagospodarowania odpadów (zł)	294 tys.	516 tys.	586 tys.

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

10. Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy Tryńcza od 2010 r. funkcjonują niezmiennie 3 przychodnie, zaś liczba praktyk lekarskich w latach 2010–2013 wynosiła 2, po czym zmniejszyła się do 1.

Tabela 16: Placówki ochrony zdrowia

	2015	2016	2017	2018	2019
przychodnie	3	3	3	3	3
praktyki lekarskie	1	1	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej w 2019 r. udzielono 22 464 porady, jednak ich liczba w latach 2010–2014 ulegała wahaniom. Najwięcej porad – 23 674 – udzielono w 2010 r.

Tabela 17: Porady w ramach podstawowej opieki zdrowotnej

	2015	2016	2017	2018	2019
liczba porad	23 674	22 150	21 306	22 919	22 464

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

Na terenie gminy funkcjonują 2 apteki ogólnodostępne. Wraz ze zmianą liczby ludności w gminie zmieniała się liczba osób przypadająca na 1 aptekę ogólnodostępną. Najwyższa wartość wskaźnika wystąpiła w 2022 r. i wyniosła 4 250.

Tabela 18: Apteki

	2018	2019	2020	2021	2022
apteki ogólnodostępne	2	2	2	2	2
liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną	4 231	4 246	4 249	4 270	4 250

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

11. Bezpieczeństwo publiczne

Komisariat Policji w Sieniawie swoim rejonem działania obejmuje trzy gminy: Sieniawę, Tryńczę i Adamówkę o łącznym obszarze ok. 332 km² i łącznej liczbie mieszkańców wynoszącej ok. 19 660 osób. W 2014 r. dokonano zmian w strukturze działania Komisariatu. Likwidacji uległ Posterunek Policji w Tryńczy, natomiast utworzono Zespół Patrolowo-Interwencyjny, którego siedziba znajduje się w Tryńczy. W 2018 r. reaktywowano Posterunek Policji w Tryńczy.

Analizując przestępczość kryminalną w 2022 r. należy stwierdzić, że najbardziej uciążliwymi dla mieszkańców są przestępstwa przeciwko mieniu. Ich ogólna ilość jest na podobnym poziomie jak w 2021 r. jednak odnotowano wzrost kradzieży z włamaniem przy jednoczesnym spadku liczby kradzieży. Warto zaznaczyć, że w 2022 r. znacznie wzrosła wykrywalność przestępstw przeciwko mieniu – jeśli chodzi o kradzieże z włamaniem wynosiła 58,6%, natomiast w kategorii kradzieży – 60,9%.

W 2022 r. odnotowano podobną ilość przestępstw przeciwko rodzinie. Zmniejszeniu uległa liczba przestępstw kierowania w stanie nietrzeźwości, lecz może wynikać to z faktu, że obecnie kierowanie rowerem w stanie nietrzeźwości stanowi wykroczenie a tym samym nie jest wliczane do tej statystyki.

12. Kultura i sport

Upowszechnianiem kultury na terenie Gminy Tryńcza zajmuje się Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa Gminy Tryńcza, które funkcjonuje od 2021 roku. Centrum powstało po połączeniu Gminnej Biblioteki Publicznej i Trynieckiego Centrum Kultury.

Do podstawowych zadań GCKiCZ należy działalność w zakresie tworzenia, upowszechniania i ochrony kultury wśród społeczności gminnej, a w szczególności poprzez:

- edukację kulturalną i wychowanie poprzez sztukę,
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowanie wiedzą i sztuką,
- tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego,
- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych,
- współpracę ze społecznym ruchem kulturalnym i udzielanie pomocy organizacyjno-merytorycznej, a także repertuarowej,
- otaczanie opieką wszelkich wartościowych form, dotyczących zachowania tożsamości narodowej w tym patriotycznych.

Zadania realizowane są m.in. przez organizację imprez kulturalnych, sprawowanie patronatu oraz udzielanie pomocy amatorskim zespołom artystycznym, twórcom i poetom z terenu Gminy, popularyzację i prezentowanie dorobku kulturalnego amatorskich zespołów artystycznych, kapel, zespołów ludowych, orkiestry i innych.

Dodatkowo z uwagi na fakt, iż w strukturze Centrum znajdują się biblioteki do zadań jednostki należy również szerzenie i rozwój kultury, zapewnienie obsługi bibliotecznej mieszkańcom, rozwój i zaspokajanie potrzeb czytelniczych oraz informacyjnych, upowszechnianie wiedzy i nauki, dbanie o sprawne funkcjonowanie sieci. Oprócz Gminnej Biblioteki, która znajduje się w Tryńcy, na terenie gminy Tryńcza zlokalizowane są również filie w 4 miejscowościach:

- w Ubieszynie,
- w Gorzycach,
- w Jagielle,
- w Gniewczynie Łańcuckiej.

W 2021 r. księgozbiór bibliotek i punktów bibliotecznych wynosił 42 929 pozycji. Biblioteka posiadała 945 czytelników, którzy dokonali 11 855 wypożyczeń.

Tabela 19: Placówki biblioteczne w latach 2016–2022

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Biblioteki i filie	5	5	5	5	5	5	5
Księgozbiór	42 937	40 939	41 604	41 370	41 915	42 383	42 929
Czytelnicy w ciągu roku	1 226	1 241	1 088	1 033	886	966	945
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	19 047	16 771	16 229	14 462	11 895	11 010	11 855

Źródło: Informacje przekazane przez Urząd Gminy Tryńcza

Dodatkowo na terenie Gminy funkcjonują następujące placówki kulturalne:

- 9 Wiejskich Domów Kultury – zlokalizowanych w miejscowościach Tryńcza, Głogowiec, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Jagiełła, Ubieszyn, Gorzyce, Wólka Małkowa, Wólka Ogryzkowa,
- 2 Parafialne Oddziały Akcji Katolickiej – miejscowości Tryńcza, Gniewczyna Łańcucka,
- Ruch Apostolski Młodzieży w Gniewczynie Łańcuckiej,
- 3 Izby Pamięci Narodowej – w miejscowościach Tryńcza, Gorzyce, Gniewczyna Łańcucka.
- Izba Turka- w miejscowości Tryńcza
- Galeria sztuki im. Stanisława Perykasy „Pod Aniołem” w Tryńcy

Jedną z priorytetowych działalności prowadzonych przez Gminę Tryńcza jest propagowanie rozwoju kultury fizycznej i sportu oraz jego upowszechnianie wśród mieszkańców. Aktualnie Gmina dysponuje rozwiniętą infrastrukturą sportową w skład której wchodzi następujące obiekty sportowe:

- hale sportowe:
 - w miejscowości Gniewczyna Łańcucka,
 - w miejscowości Tryńcza,
 - sala gimnastyczna przy szkole w miejscowości Gorzyce,
 - sala gimnastyczna przy Zespole Szkół w Jagielle;
- stadiony sportowe z boiskiem o nawierzchni trawiastej i zapleczem szatniowo-sanitarnym:
 - w miejscowości Tryńcza,

- w miejscowości Gorzyce,
- w miejscowości Gniewczyna Tryniecka,
- w miejscowości Jagiełła;
- kompleksy boisk sportowo-rekreacyjnych ORLIK, w skład których wchodzi dwa boiska sportowe oraz budynek sanitarno-szatniowy:
 - boisko piłkarskie o wymiarach 30m x 62m z nawierzchnią z trawy syntetycznej,
 - boisko wielofunkcyjne do koszykówki i piłki siatkowej o wymiarach 19,1 m x 32,1 m z poliuretanową nawierzchnią;
- boiska:
 - w miejscowości Gorzyce,
 - w miejscowości Gniewczyna Łańcucka,
 - w miejscowości Tryńcza;
- boiska tartanowe przy szkołach:
 - w miejscowości Gniewczyna Łańcucka,
 - w miejscowości Jagiełła,
 - w miejscowości Ubieszyn;
- sezonowe lodowisko składane Biały Orlik w miejscowości Tryńcza, montowane i funkcjonujące w sezonie zimowym.
- miasteczko ruchu drogowego przy Szkole Podstawowej w Tryńczy
- mobilne miasteczko ruchu drogowego :
 - przy szkole Podstawowej w Gniewczynie Łańcuckiej,
 - przy szkole Podstawowej w Gorzycach;

Od października 2022 roku przy Gminnym Centrum Kultury i Czytelnictwa Gminy Tryńcza działa również Tryniecka Akademia Rozwoju w ramach której prowadzone są warsztaty dla dzieci i młodzieży pozwalające rozwijać pasje, talenty, kreatywność czy po prostu zdolności manualne. Podczas warsztatów kreatywnych, wokalnych, fotograficznych oraz zdrowego żywienia dzieci poznają i pogłębiają talenty i pasje artystyczne, a także poznają m.in.: zasady zdrowego odżywiania oraz zdobywają wiedzę na podstawie piramidy zdrowego żywienia. Dzieci uczą się, jak komponować posiłki, jakich wyborów żywieniowych dokonywać podczas zakupów z rodzicami, jakie przekąski wybierać. Rozmawiają o pochodzeniu jedzenia, sezonowości, smakach, zawartości witamin w danych warzywach i owocach, wspólnym gotowaniu i spożywaniu posiłków. Podczas zajęć wprowadzane są również elementy aktywności fizycznej, które pozwalają na budowanie więzi i rozwijanie kontaktu z innymi dziećmi.

Warsztaty sprzyjają rozwojowi zdolności manualnych oraz osiąganiu satysfakcji z własnoręcznej pracy, a także podnoszą wiarę w siebie i swoje możliwości. Wspólnie spędzony czas z rówieśnikami sprzyja budowaniu nowych przyjaźni.

III. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE

1. Pomoc społeczna w Gminie w latach 2020–2022

Podstawowym aktem regulującym zakres i sposób funkcjonowania pomocy społecznej jest ustawa o pomocy społecznej. Pomoc społeczna definiowana jest w ustawie jako instytucja polityki społecznej państwa mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Pomoc społeczna opiera się na działaniach formalnie zorganizowanych. Jest to instytucja zatrudniająca wyspecjalizowany personel, realizujący cele i zadania w określonych strukturach organizacyjnych. Usługi pomocy społecznej wskazują na interpersonalny charakter, wyznaczony przez ustalone kryteria formalno-prawne, jakie świadczeniobiorca powinien spełniać, aby otrzymać pomoc.

O pomoc finansową mogą ubiegać się osoby, które spełniają warunki określone w ustawie o pomocy społecznej, tj.:

- są w trudnej sytuacji życiowej,
 - są w trudnej sytuacji finansowej,
- przy czym oba te warunki muszą być spełnione jednocześnie.

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w trudnej sytuacji życiowej, w szczególności z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony wielodzietności lub macierzyństwa,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych,
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Instrumenty zawarte w szeregu ustaw z obszaru zabezpieczenia społecznego, a stosowane przez ośrodki pomocy społecznej, pozwalają na wspomaganie rodzin czy osób w rodzinach. Instrumenty te obejmują świadczenia z pomocy społecznej, świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, dodatki rodzinne. W każdym z wymienionych instrumentów funkcjonuje określone kryterium dochodowe.

Tabela 20: Obowiązujące kryteria dochodowe

Rodzaj ustawy	Kryterium dochodowe (zł)	
	Osoba samotna	Osoba w rodzinie
Ustawa o pomocy społecznej	776	660
Ustawa o świadczeniach rodzinnych	674 lub 764 (niepełnosprawność)	
Ustawa o świadczeniach z funduszu alimentacyjnego	1 209	

Źródło: Sprawozdanie z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Tryńcy za 2022 r.

Instytucją odpowiedzialną za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tryńcy. Jest on głównym inicjatorem działań o charakterze pomocowym, aktywizującym oraz integrującym różnorodne środowiska na rzecz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Do zadań realizowanych przez Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńca należą:

- zadania realizowane w oparciu o ustawę o pomocy społecznej (zasiłki i pomoc w naturze, zasiłki stałe, zasiłki okresowe, realizacja dożywiania dzieci w szkołach, usługi opiekuńcze, ocena zasobów pomocy społecznej od 2011 r., opiekun prawny od 2012 r., specjalistyczne usługi opiekuńcze od 2012 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o świadczeniach rodzinnych (zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, świadczenia pielęgnacyjne, zasiłki pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy od 2013 r., zasiłek dla opiekuna od 2014 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (świadczenia dla osób uprawnionych do alimentów),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (asystent rodziny od 2012 r., placówki opiekuńczo-wychowawcze od 2012 r., rodziny zastępcze od 2012 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o pomocy rodzinom wielodzietnym – Karta Dużej Rodziny (ogólnopolska karta dużej rodziny od 2014 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o dodatkach mieszkaniowych (dodatki mieszkaniowe, dodatki energetyczne od 2013 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (powołanie Gminnych Zespołów ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz grup roboczych od 2012 r., realizacja Niebieskich Kart od 2012 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o wychowaniu w trzeźwości (realizacja Gminnego programu przeciwdziałania alkoholizmowi oraz obsługa Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych od 2011 r.),
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o systemie oświaty (stypendia pomoc uczniom o charakterze materialnym od 2011 r.),

- pomoc żywnościowa (produkty spożywcze z Banku Żywności w Rzeszowie za pośrednictwem stowarzyszenia Wiara od 2012 r.)
- pomoc rzeczowa (wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego od 2022 r.),
- aktywizacja bezrobotnych (realizacja prac społecznie użytecznych oraz robót publicznych i interwencyjnych, współtworzenie CIS przy współpracy z Caritas Archidiecezji Przemyskiej)
- zadania realizowane w oparciu o ustawę o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

Realizacja polityki społecznej na terenie Gminy Tryńcza oparta jest na długofalowym planowaniu, mającym na celu osiągnięcie zamierzonych zmian na rzecz zapewnienia mieszkańcom warunków do rozwoju oraz przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Główne działania CUS to minimalizowanie zjawiska marginalizacji, wykluczenia, ale też wysiłki we wspieraniu osób i rodzin w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb oraz umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. System działań obejmuje rozmaite instrumenty zarówno pomocy finansowej, jak i niefinansowej z zakresu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, pomocy osobom uprawnionym do alimentów, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

Celem działalności Centrum jest organizacja i wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Tryńcza poprzez:

- systemowe i kompleksowe udzielanie wsparcia i pomocy osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, których nie są w stanie samodzielnie pokonać,
- podejmowanie zadań zmierzających do usamodzielnienia się osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem,
- reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenie z pomocy społecznej

W 2022 r. pomocą społeczną objęto 301 rodzin i 552 osoby w tych rodzinach. Liczba rodzin objętych pomocą nieznacznie się waha i oscyluje średnio wokół liczby 300 rodzin.

Tabela 21: Rodziny objęte pomocą

	2020	2021	2022
Liczba rodzin objętych pomocą	347	314	304
Liczba rodzin objęta pracą socjalną	152	141	130
Liczba zawartych kontraktów	40	10	10

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza za 2022 r.

W 2022 r. świadczenia przyznano 557 osobom, przy czym 422 otrzymały świadczenia niepieniężne, a 195–pieniężne.

Tabela 22: Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w 2022 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych ogółem, w tym:	304	191	557
świadczenia pieniężne	118	116	195
świadczenia niepieniężne	187	89	442
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych	10	4	22
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych	301	190	552
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej ogółem, w tym:	130	130	130
wyłącznie w postaci pracy socjalnej	70	70	150

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Populacja rodzin korzystających z pomocy społecznej jest różnorodna także względu na liczebność gospodarstw domowych, wiek, typy rodzin jak i problemy, jakie je dotykają. Wśród wszystkich rodzin otrzymujących pomoc społeczną zdecydowanie dominują rodziny z dziećmi, wśród których najliczniejszą grupę stanowią rodziny z 2 dziećmi. Poniżej zestawiono typy rodzin korzystających z pomocy społecznej w Gminie.

Tabela 23: Typy rodzin korzystających z pomocy społecznej

	2020	2021	2022
Rodziny z dziećmi, w tym:	123	101	94
z 1 dzieckiem	35	26	25
z 2 dziećmi	38	27	29
z 3 dziećmi	30	34	27
z 4 i więcej dziećmi	20	14	13
Rodziny niepełne, w tym:	16	13	18
z 1 dzieckiem	6	8	11
z 2 dziećmi	5	3	6
z 3 dziećmi	4	1	0
z 4 i więcej dziećmi	1	1	1
Rodziny emerytów, rencistów	43	23	21
Osoby samotne	96	81	82

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca za 2022 r.

W ramach pomocy społecznej udziela się następujących zasiłków:

- zasiłki celowe – jak sama nazwa wskazuje przyznawane są na konkretny cel, np. zakup odzieży, obuwia, opału, leków. Z tej formy pomocy skorzystały 69 rodzin (137 osób w rodzinach).
- zasiłki okresowe – przyznawane są, jako różnica między kryterium dochodowym a uzyskiwanym dochodem. Zasiłek przyznawany jest z tytułu bezrobocia, długotrwałej

choroby, niepełnosprawności. W 2022 r. z tej formy pomocy skorzystało 32 rodziny, tj. 43 osoby w rodzinach.

- zasiłki stałe – są przyznawane z tytułu niepełnosprawności (znaczny lub umiarkowany stopień) lub ze względu na wiek. W 2022 r. zasiłek stały pobierało 40 osób i wydatkowano na ten cel 275 899, zł w ramach dotacji z Urzędu Wojewódzkiego.

W ogólnej sumie wydatków na świadczenia z pomocy społecznej największy udział miały wydatki na zasiłek stały, stanowiące 30 % (275 899 zł). 21 % ogólnej kwoty wydatków poświęcono na wyżywienie dzieci, zaś 15,1% – opłata za pobyt w DPS. Zasiłki okresowe stanowiły 4,8 % wydatków.

Tabela 24: Struktura wydatków na świadczenia z pomocy społecznej

Rodzaj	Kwota wydatków	Udział procentowy (%)
Posiłek dla dzieci	188 025 zł	21,0 %
Zasiłki stałe	275 899 zł	30,0 %
Zasiłki celowe i pomoc w naturze	40 420 zł	4,5 %
Zasiłki okresowe	43 881 zł	4,8 %
Opłata za pobyt w DPS	134 062 zł	15,1 %
Wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd	81 841 zł	9,1 %
Specjalistyczne usługi opiekuńcze	98 615 zł	10,0 %
Składki zdrowotne od zasiłków stałych	36 772 zł	4,6%
Razem	899 515 zł	100 %

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca za 2022 r.

Znaczącą pozycję stanowią wydatki związane z realizacją programu „Posiłek w szkole i w domu”. W ramach programu środki wydatkowane są na sfinansowanie posiłków w szkołach, przedszkolach oraz wypłatę zasiłków na zakup żywności. Na realizację programu CUS w Gminie Trynca otrzymał podobnie jak w latach ubiegłych dotację z budżetu państwa.

Tabela 25: Środki finansowe na realizację programu „Posiłek w szkole i w domu”

Źródło	Wartość (zł)	Udział procentowy (%)
Budżet gminy	60 799 zł	30 %
Budżet państwa	141 866 zł	70 %
Razem	202 665 zł	100 %

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca za 2022 r.

Wysoką pozycję pod względem kwoty wydatkowanej z budżetu zajmują koszty ponoszone przez Gminę za pobyt mieszkańców w Domach Pomocy Społecznej. W 2022 r. Centrum opłacało pobyt 5 osób skierowanych do DPS-ów, wydatkując kwotę 134 062 zł. Średnio w 2022 r. gmina dopłacała do osoby umieszczonej w DPS ok. 2 235 zł przy średnim poziomie kosztu pobytu wynoszącym 4 500 zł. Należy podkreślić, że każda osoba umieszczona w DPS ponosi odpłatność w wysokości 70% swoich dochodów, pozostałą różnicę do pełnego kosztu pobytu pokrywa rodzina lub gmina.

Tabela 26: Koszty pobytu mieszkańców gminy w DPS

Rok	Liczba skierowań i umieszczeń	Kwota odpłatności gminy (zł)
2020	4	78 591 zł
2021	4	113 594 zł
2022	5	134 062 zł

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynczę za 2022 r.

Tabela 27: Wykaz DPS-ów, w których przebywają mieszkańcy gminy

Nazwa DPS-u	Rodzaj DPS-u	Liczba umieszczonych	Pełny koszt pobytu (zł)
DPS Przeworsk	Dla przewlekle chorych somatycznie	1	4 847 zł
Ekumeniczny DPS Prątkowce	Dla osób starszych, chorych i niepełnosprawnych	1	3 724 zł
DPS Ruda Różaniecka	Dla przewlekle psychicznie chorych	1	5 149 zł
MDPS w Przemyślu	Dla przewlekle chorych somatycznie	1	4 998 zł
DPS Sanok	Dla przewlekle psychicznie chorych	1	4 762 zł

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynczę za 2022 r.

Wspieraniu rodzin w zabezpieczeniu potrzeb związanych z wydatkami na utrzymanie dzieci służy system świadczeń rodzinnych i dodatków do tych świadczeń. Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny z dodatkami do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia opiekuńcze tj. zasiłek pielęgnacyjny specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna oraz świadczenie pielęgnacyjne,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka.

Realizacja tych świadczeń odbywa się w oparciu o dotację z budżetu państwa.

Zmiany przepisów w zakresie ustalania i liczenia dochodów przy ubieganiu się o zasiłki rodzinne wpłynęły na zmniejszenie liczby zasiłków rodzinnych, a tym samym dodatków do zasiłku rodzinnego. Nieznaczne podwyższenie progu dochodowego bardzo ograniczyło wejście w system świadczeń, nawet dzieciom z rodzin biednych. Problemem jest również wysokość zasiłku rodzinnego z dodatkami oraz innymi świadczeniami, których wpływ na poprawę sytuacji dzieci jest ograniczony.

Tabela 28: Wyplacone zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych

	2020		2021		2022	
	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń
Zasiłki rodzinne	1 064 340	8 663	888 601	7 911	813 033	7 142

Dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym z tytułu:	562 660	7 274	478 146	4 836	436 504	4 592
<i>urodzenia dziecka</i>	<i>40 355</i>	<i>46</i>	<i>39 063</i>	<i>47</i>	<i>16 872</i>	<i>31</i>
<i>opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego</i>	<i>82 005</i>	<i>222</i>	<i>43 841</i>	<i>117</i>	<i>51 467</i>	<i>136</i>
<i>samotnego wychowywania dziecka</i>	<i>42 215</i>	<i>229</i>	<i>43 171</i>	<i>232</i>	<i>43 891</i>	<i>229</i>
kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego:	112 598	1 678	97 062	1 345	85 286	1 281
<i>a) do 5 r. ż.</i>	<i>4 583</i>	<i>55</i>	<i>4 320</i>	<i>48</i>	<i>1 651</i>	<i>19</i>
<i>b) powyżej 5 r. ż.</i>	<i>54 690</i>	<i>509</i>	<i>48 257</i>	<i>450</i>	<i>42 846</i>	<i>420</i>
<i>rozpoczęcia roku szkolnego</i>	<i>53 325</i>	<i>1 114</i>	<i>44 485</i>	<i>847</i>	<i>40 789</i>	<i>842</i>
podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania:	285 487	3 491	255 009	3 095	238 988	2 915
<i>a) na pokrycie wydatków związanych z zamieszkaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły</i>	<i>16 643</i>	<i>154</i>	<i>18 206</i>	<i>164</i>	<i>14 641</i>	<i>143</i>
<i>b) na pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła</i>	<i>94 810</i>	<i>1 454</i>	<i>83 313</i>	<i>1 271</i>	<i>75 858</i>	<i>1 163</i>
<i>wychowywanie dziecka w rodzinie wielodzietnej</i>	<i>174 034</i>	<i>1 883</i>	<i>153 490</i>	<i>1 660</i>	<i>148 489</i>	<i>1 609</i>
Razem	1 627 000	15 937	1 366 747	12 747	1 249 537	11 734

Na podstawie nowych przepisów świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje w sytuacji, kiedy niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała przed ukończeniem 18 roku życia lub przed ukończeniem 25 roku życia, ale podczas nauki w szkole lub szkole wyższej.

Tabela 29: Liczba świadczeń oraz wydatki na świadczenia opiekuńcze

	2020		2021		2022	
	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń
Zasiłki pielęgnacyjne	557 448	2 589	539 816	2 501	562 047	2 604
Zasiłek dla opiekuna	77 316	127	57 288	93	27 280	44
Specjalny zasiłek opiekuńczy	337 201	549	252 656	415	133 329	221
Świadczenia pielęgnacyjne	1 162 427	642	1 832 880	955	2 906 554	1 398
Razem	2 134 392	3 907	2 682 640	3 964	3 629 210	4 267

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza za lata 2020- 2022 r.

Tabela 30: Łączne wydatki poniesione na realizację świadczeń rodzinnych

	2020		2021		2022	
	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń
Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami	1 627 000	15 937	1 366 747	12 747	1 249 537	11 734
Świadczenia opiekuńcze	2 134 392	3 907	2 682 640	3 964	3 629 210	4 267
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	83 000	83	75 000	75	49 000	49
Świadczenie rodzicielskie	311 248	355	353 298	393	298 321	343
Razem	4 155 640	20 282	4 477 685	17 179	5 226 068	16 393

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza za lata 2020-2022 r.

Dnia 16 czerwca 2014 r. weszło w życie rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu dla rodzin wielodzietnych, tzw. Karta Dużej Rodziny uprawniająca rodziny wielodzietne do zniżek na terenie całego kraju. W 2022 r. przyznano 300 kart dla 113 rodzin.

Od 2008 r. prowadzone jest postępowanie w sprawie przyznawania świadczeń z funduszu alimentacyjnego. W 2022 r. zostały przyjęte 35 wniosków, z czego 33 zostały rozpatrzone pozytywnie.

W związku z przyznaniem świadczeń z funduszu alimentacyjnego wierzycielce, prowadzone jest także postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych. Dłużnicy zostali poinformowani o przyznaniu wierzycielce świadczeń z funduszu oraz wysokości zobowiązań wobec Skarbu Państwa zgodnie z zaświadczeniem komornika sądowego. Na wywiad alimentacyjny w celu złożenia wyjaśnień i oświadczenia majątkowego zostało wezwanych 32 dłużników. Obecnie do Rejestru Dłużników zgłoszonych jest 53 dłużników alimentacyjnych, którzy w ostatnich 6 miesięcy nie spłacali należności.

Tabela 31: Świadczenia z funduszu alimentacyjnego w 2022 r.

	2020		2021		2022	
	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń
Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami	1 627 000	15 937	1 366 747	12 747	1 249 537	11 734
Świadczenia opiekuńcze	2 134 392	3 907	2 682 640	3 964	3 629 210	4 267
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	83 000	83	75 000	75	49 000	49
Świadczenie rodzicielskie	311 248	355	353 298	393	298 321	343
Razem	4 155 640	20 282	4 477 685	17 179	5 226 068	16 393

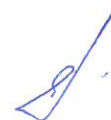
Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca za lata 2020-2022 r.

Z analizy wynika, że kwota wypłacanych świadczeń z funduszu alimentacyjnego z roku na rok wzrasta. W 2022 r. wypłacono łącznie 191 072 zł. Spowodowane jest to wzrastającą kwotą alimentów zasądzanych wyrokiem sądowym, na rzecz dzieci, z powodu zwiększonych kosztów utrzymania.

Tabela 32: Łączne wydatki poniesione na realizację świadczeń z funduszu alimentacyjnego

	2020		2021		2022	
	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń	Wydatki (zł)	Liczba świadczeń
Świadczenie z funduszu alimentacyjnego	224 152	492	205 592	450	191 072	417
Razem	224 152	492	205 592	450	191 072	417

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca za lata 2020-2022 r.

Od maja 2021 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tryńcu został przekształcony w Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńca. Zmiany te nastąpiły w wyniku przystąpienia Gminy Tryńca do pilotażowego projektu realizowanego przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

Jego głównym celem było wdrożenie nowych usług społecznych z różnych systemów: pomocy społecznej, polityki rodzinnej, promocji i ochrony zdrowia, kultury, edukacji oraz wspierania osób niepełnosprawnych w jednej lokalizacji. Dzięki pozyskanym środkom mieszkańcy gminy Tryńca mogli bezpłatnie korzystać z oferowanego w ramach projektu wsparcia:

Świetlice środowiskowe dla dzieci i młodzieży.

Wsparcie miało na celu zapewnienie dzieciom w wieku od 6 do 18 roku życia m.in. opieki, pomocy w nauce, uczestnictwa w kulturze, organizacji czasu wolnego, zabawy i zajęć rozwijających pasje i zainteresowania. W zakresie realizowanych zajęć odbywały się: zajęcia muzyczne, rytmika, zajęcia taneczne, poradnictwo psychologiczne, poradnictwo logopedyczne, język angielski, język francuski, język włoski. W zajęciach udział wzięło łącznie: **135 dzieci**.

Profilaktyka zdrowotna dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Tryńca

W ramach profilaktyki dzieci w wieku od 6 do 18 roku życia mogły bezpłatnie skorzystać z badań przesiewowych, z których skorzystało **427 osób** z terenu Gminy Tryńca, a łącznie wykonano 900 jednostek badań. W ramach profilaktyki przeprowadzona została diagnoza w czterech zakresach: diagnoza optometryczna, diagnoza wad postawy, diagnoza dietetyczna, diagnoza logopedyczna. Dzięki kompleksowej usłudze rodzice otrzymali wieloaspektowy zakres informacji umożliwiający dalsze działanie w wyznaczonym przez specjalistów kierunku.

Usługa animacji społecznej w ramach Klubów Aktywnego Seniora

Zajęcia w ramach Klubu Aktywnego Seniora realizowane były w 4 miejscowościach na terenie gminy tj.: Gniewczyna Łańcucka, Gorzyce, Jagiełła i Tryńca. W ramach zajęć Seniorzy mieli możliwość uczestniczenia w zajęciach artystycznych oraz zajęciach pracy twórczej w ramach których wykonywali m.in. torby prezentowe, świąteczne stroiki w szkle, naczynia z gliny, obrazy na drewnie itp. Dodatkowo osoby zakwalifikowane do udziału w projekcie uczestniczyły w zajęciach prozdrowotnych takich jak samomasaż, ziołolecznictwo oraz spotkania z pielęgniarką. Również w ramach działalności Klubów Seniorzy brali udział w cyklicznych spotkaniach w prawnikiem. W zajęciach w klubie uczestniczyło łącznie **59 osób**.

Usługa opiekuńcza oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze (rehabilitacyjne, pielęgniarskie) dla osób starszych w miejscu zamieszkania

Osoby samotnie gospodarujące, nieaktywne zawodowo, które cechuje niemożność samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego mogły bezpłatnie skorzystać z usług wykwalifikowanych opiekunów, rehabilitanta czy pielęgniarki. Usługi realizowane były w miejscu zamieszkania osoby starszej i dostosowanie

są do ich potrzeb. Usługi opiekuńcze realizowane były łącznie u **30 osób**, Specjalistyczne usługi opiekuńcze (rehabilitacyjne) u **14 osób**, natomiast Specjalistyczne usługi opiekuńcze (pielęgniarskie) u **3 osób**.

Usługa wytchnieniowa na telefon w zastępstwie za opiekunów faktycznych

Usługa opieki wytchnieniowej odbywała się w miejscu zamieszkania osoby posiadającej stopień niepełnosprawności. Do zadań opiekuna sprawującego opiekę wytchnieniową należało m.in.: odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób niepełnosprawnych poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa oraz okresowe zabezpieczenie potrzeb osoby niepełnosprawnej w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów nie mogą wykonywać swoich obowiązków. Z w/w usług w okresie realizowania projektu skorzystało łącznie **32 osoby**.

Osoba wspierająca osoby starsze w awariach i drobnych pracach domowych- „Złota rączka”

Usługa skierowana była do osób powyżej 70 roku życia, samotnie gospodarujących i polegała na wsparciu przy awariach i drobnych pracach domowych. Z usług oferowanych przez „Złota rączkę” skorzystało **48 osób**. Usługi realizowane były do września 2023 roku.

W 2022 r. wykonanie budżetu CUS w Gminie Tryńcza wyniosło 20 363 328,19 zł, z czego 11 549 007,86 zł (56,71%) związane było z realizacją zadań zleconych.

W tabeli zestawiono szczegółowy podział zadań zrealizowanych przez CUS w Gminie Tryńcza w 2022 r. wraz z ich wykonaniem.

Tabela 33: Szczegółowy podział zadań zrealizowanych przez CUS w Gminie Tryńcza w 2022r.

Rozdział	Wyszczególnienie	Plan (zł)	Wykonanie (zł)	Wykonanie (%)
85513	Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów	89 263,00	88 101,71	98,70
85202	Domy Pomocy Społecznej – zadanie własne	135 000,00	134 061,86	99,31
85205	Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	600,00	599,99	100,00
85502	Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	6 268 240,00	6 119 625,04	97,63
85213	Składki na ubezpieczenie zdrowotne – zadania zlecone	36 895,00	36 772,06	99,67
85214				
85501	Zasiłki i pomoc w naturze – zadania własne	15 000,00	15 000,00	100,00
85504	Świadczenia wychowawcze	4 185 000,00	4 158 034,03	99,36
85508	Wspieranie rodziny	13 935,00	5 924,25	42,51
	Rodziny zastępcze	7 000,00	6 394,50	91,35

Rozdział	Wyszczególnienie	Plan (zł)	Wykonanie (zł)	Wykonanie (%)
85510	Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	3 000,00	0,00	0,00
	Zasiłki i pomoc w naturze – zadania zlecone (z. okresowe)	44 166,00	43 881,12	99,35
	Zasiłki i pomoc w naturze – zadania zlecone (z. okresowe)	5 000,00	5 000,00	100,00
85215	Dodatki mieszkaniowe	500,00	0,00	0,00
85216	Zasiłki stałe – zadania zlecone	276 378,00	275 898,72	99,83
85219	Ośrodki Pomocy Społecznej – zadania własne	252 676,00	248 888,88	98,50
	Ośrodki Pomocy Społecznej – zadania zlecone	108 615,00	108 571,10	99,96
	Opiekun prawny – zadania zlecone	85 089,00	81 841,08	96,18
85228	Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze – zadania zlecone	100 000,00	98 614,54	98,61
	Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze – zadania własne	-	-	-
85230 85503	Pomoc w zakresie dożywiania – zadania zlecone	160 029,00	153 961,33	96,21
	Pomoc w zakresie dożywiania – zadania własne	68 584,00	65 983,57	96,21
	Karta dużej rodziny	2 140,00	2 140,00	100,00
	Wyplata dodatków – zadania zlecone	-	-	-
85219	Centrum Usług Społecznych- projekt	1 807 146,70	1 024 941,79	56,72
85295	Wypożyczalnia sprzętu- projekt	427 442,05	241 524,51	56,50
	Dodatek osłonowy	990 240,00	988 525,84	99,83
	Ukraina	594 247,95	576 047,41	96,94
	Klub Senior+ w Jagielle	40 623,62	53 249,10	131,08

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza za 2022 r.

Wydatki Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza w przeważającej części finansowane były z budżetu państwa oraz ze środków unijnych przeznaczonych na realizację projektów.

Tabela 34: Źródła finansowania zadań realizowanych przez CUS w Gminie Tryńcza w 2022 r.

Źródło	Kwota
Budżet Państwa	12 202 252,19 zł
Budżet Gminy	704 654,24 zł
Środki projektowe	1 266 466,30 zł
Środki COVID	5 624 790,00 zł
FP	565 165,46 zł

Źródło: Sprawozdanie z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza za 2022 r.

2. Obszary problemowe w gminie

Bezrobocie

Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy bezrobotny to osoba niezatrudniona i niewykonująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, bądź jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub w szkole wyższej gdzie studiuje w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego, powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- a) ukończyła 18 lat,
- b) nie ukończyła 60 lat (kobieta) lub 65 lat (mężczyzna),
- c) nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego,
- d) nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny²⁶, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- e) nie uzyskuje przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie,
- f) nie posiada wpisu do ewidencji działalności gospodarczej albo nie podlega, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- g) nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego,

²⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93 z późn. zm.

- h) nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
- i) nie pobiera na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego,
- j) nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania,
- k) nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego.

Dokładną sytuację na rynku pracy, w tym kwestie dotyczące osób bezrobotnych w gminie Tryńcza, zaprezentowano w rozdziale 3.3. Rynek pracy.

W 2022 r. CUS w Gminie Tryńcza udzielił pomocy z tytułu bezrobocia 89 rodzinom (266 osobom w rodzinach). W porównaniu do roku poprzedniego liczba rodzin zmniejszyła się o 10 %.

Tabela 35: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia

	2020	2021	2022
liczba rodzin	81	99	89
liczba osób w rodzinach	195	301	266

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Skutki bezrobocia możemy podzielić na trzy kategorie:

- 1) *Psychospołeczne*, do których zalicza się m.in. rozgoryczenie wywołane długim czasem pozostawania bez pracy, poczucie nieprzydatności społecznej, uczucie frustracji wywołanej niemocą, która może przerodzić się w agresję bądź apatię i stany depresyjne, zwiększone ryzyko wystąpienia patologii społecznych, takich jak stosowanie przemocy czy działalność przestępcza. Długotrwałe bycie bezrobotnym często popycha ludzi do sięgnięcia po łatwiejsze metody zarobienia pieniędzy, np. kradzieże, nielegalny handel. Z drugiej strony rodzi również patologie społeczne, m.in. akty agresji – długotrwałe pozbawiony pracy żywiciel rodziny może zacząć rozładowywać własną frustrację poprzez stosowanie przemocy domowej.
- 2) *Ekonomiczne*, w tym m.in. obniżenie materialnego poziomu życia bądź nawet pozbawienie środków materialnych do życia, niemożność osiągnięcia minimum egzystencjalnego (popadnięcie w ubóstwo), tzw. drenaż mózgow, czyli zjawisko opuszczania ojczystego kraju przez ludzi dobrze wykształconych, którzy nie są w stanie zdobyć godnego i odpowiadającego ich kwalifikacjom oraz ambicjom zatrudnienia, zwiększenie nakładów finansowych państwa na zwalczanie zjawiska bezrobocia, m.in. na zasiłki, świadczenia socjalne, urzędy pracy, szkolenia itd., niewykorzystanie potencjału pracowniczego, obniżenie się poziomu wzrostu gospodarczego, spowolnienie tempa rozwoju ekonomicznego.

3) *Polityczne* – jako że osoby bezrobotne narażone są na większy dyskomfort psychiczny i brak możliwości zaspokojenia minimalnych potrzeb, skłonne są one do bardziej krytycznego podejścia do władz państwowych, zbyt długie nagromadzenie frustracji może zaowocować skrajnymi formami działania, takimi jak strajki uliczne, rozruchy, demonstracje, które destabilizują sytuację polityczną.

Państwo w celu zwalczania bezrobocia podejmuje dwa rodzaje działań przybierające formę aktywną (szkoleń, pośrednictwa zawodowego, programów zatrudnienia) bądź pasywną (m.in. przy pomocy zasiłków dla bezrobotnych).

Podejmując walkę z bezrobociem oprócz celów stricte ekonomicznych należy przede wszystkim mieć na względzie dobro osób bezrobotnych i ich rodzin, zapobiegając powstawaniu patologii społecznych, które często są skutkiem właśnie przedłużającego się braku pracy.

Ubóstwo

Ubóstwo to stan, w którym jednostce lub grupie osób brakuje środków na zaspokojenie potrzeb uznanych w danej kulturze i społeczeństwie za podstawowe. Dawniej potrzeby podstawowe rozumiano jako potrzeby, które są niezbędne do biologicznego przeżycia (takie jak wyżywienie, odzież czy też dach nad głową). W latach 60. XX w. zaczęto wychodzić z założenia, że należy rozszerzyć zakres podstawowych potrzeb o takie, które umożliwiają także jednostce funkcjonowanie w społeczeństwie, to znaczy potrzeb związanych z edukacją, wypoczynkiem, zdrowiem, środowiskiem, dostępem do kultury itp.

Pomoc społeczna w Polsce jest tym działaniem zabezpieczenia społecznego, które stanowi dopełnienie sieci bezpieczeństwa socjalnego w sytuacjach wystąpienia ubóstwa. Towarzyszy mu jednocześnie występowanie innych trudnych problemów socjalnych, których nie udało się rozwiązać w ramach zabezpieczenia społecznego.

Postrzegając ubóstwo jako problem społeczny traktujemy je nie tylko jako zjawisko zdeterminowane określonymi przyczynami, ale również takie, które można przezwyciężyć przede wszystkim za pomocą działań zbiorowych. Takie postrzeganie ubóstwa stymuluje naukową postawę i racjonalne zachowania wobec tego zjawiska oraz skłania do poszukiwania sposobów jego przezwyciężania, a nie tylko do minimalizowania skutków (np. poprzez zasiłki). Skuteczne przezwyciężanie ubóstwa możliwe jest tylko poprzez zbiorową aktywność.

W 2022 r. CUS w Gminie Trynca udzielił pomocy z tytułu ubóstwa 67 rodzinom (135 osobom w rodzinach).

Tabela 36: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa

	2020	2021	2022
liczba rodzin	83	84	67
liczba osób w rodzinach	214	192	135

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ubóstwo powoduje doniosłe ujemne skutki społeczne. Zmniejsza ono popyt na towary, a przez to chłonność rynku, co działa hamująco na rozwój gospodarczy. Uniemożliwia lub znacznie utrudnia korzystanie ludzi ubogich z istniejących szans zdobycia wykształcenia i zachowania dobrego stanu zdrowia. Przyczynia się do wzrostu przestępczości (przede wszystkim przestępstw przeciwko mieniu). Sprzyja rozwojowi patologii społecznych, takich jak narkomania i bezdomność. Niedoskonałość systemów pomocy osobom i rodzinom ubogim może działać demoralizująco, zmniejszając motywację do zdobywania kwalifikacji zawodowych i do poszukiwania pracy. Ubóstwo reprodukuje się samodzielnie, osoby ubogie wychowują dzieci w dużej mierze skazane na pozostawanie w sferze ubóstwa.

Uchwałą Nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. ustanowiono wieloletni program wspierania finansowego gmin w realizacji zadania dożywiania dzieci i zapewnienia posiłku osobom tego pozbawionym – „Posiłek w szkole i w domu”. Program jest realizowany w latach 2019–2023 i obejmuje swoim zasięgiem wszystkie województwa.

Strategicznym celem programu jest ograniczenie zjawiska niedożywienia dzieci i młodzieży z rodzin o niskich dochodach lub znajdujących się w trudnej sytuacji, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia oraz ze środowisk wiejskich i osób dorosłych, w szczególności osób samotnych, w podeszłym wieku, chorych lub niepełnosprawnych. Niedożywienie wynika najczęściej z trudnej sytuacji materialnej rodziny. Problem ten dotyka osoby dorosłe, a także dzieci w okresie uczęszczania do szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Ze środków przekazywanych w ramach programu, gminy udzielają wsparcia osobom spełniającym warunki otrzymania pomocy, wskazane w ustawie o pomocy społecznej oraz spełniającym kryterium dochodowe w wysokości 150% kryterium, o którym mowa w art. 8 ww. ustawy.

Ze środków przekazanych gminom z powyższego programu udziela się wsparcia w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych w szczególności:

- dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej,
- uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej,
- osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w szczególności osobom samotnym, w podeszłym wieku, chorym lub niepełnosprawnym.

W 2022 r. w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” wsparcie w formie posiłku w Gminie Tryńcza otrzymało łącznie 182 osoby, z czego 148 to młodzież do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej. Liczba zasiłków wyniosła 102.

Tabela 37: Świadczeniobiorcy pomocy w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”

	Liczba osób					
	Posiłki			Zasiłki		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Dzieci do 7 lat	57	42	46	-	-	-
Młodzież do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej	168	145	148	-	-	-

Pozostałe osoby	-	-	-	123	135	102
Razem	217	179	182	123	135	102

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Należy podkreślić, że w rozwiązywaniu problemu ubóstwa szczególnie ważna jest wczesna interwencja. Szybka reakcja na zjawisko biedy może uchronić poszczególne osoby i rodziny przed ubóstwem absolutnym.

Uzależnienia

Uzależnienie to nabyta silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania danej substancji. W praktyce określenie to ma kilka znaczeń. W języku potocznym termin „uzależnienie” jest stosowany głównie do osób, które nadużywają narkotyków (narkomania), leków (lekomania), alkoholu (alkoholizm), czy papierosów. W szerszym kontekście może odnosić się do wielu innych zachowań, np. gier hazardowych, oglądania telewizji lub Internetu, jednak są to uzależnienia mniej znane i nie zawsze uznawane w klasyfikacjach uzależnień. Najgorsze w skutkach z punktu widzenia patologii społecznych są: uzależnienie od alkoholu oraz narkomania.

Choroba alkoholowa jest to przewlekła, nieuleczalna choroba wywołana uzależnieniem od alkoholu przebiegająca z nawrotami. Konsekwencje zdrowotne tej choroby dotyczą nie tylko samego pacjenta, ale i jego najbliższych co wyraźnie wyróżnia ją wśród innych chorób przewlekłych. Do najważniejszych problemów alkoholowych należy zaliczyć: nadużywanie alkoholu przez osoby dorosłe, uzależnienia od alkoholu, picie go przez młodzież.

Problem uzależnienia od alkoholu to problem o charakterze społecznym, którego rozwiązanie niestety tylko częściowo, znajduje rozwiązanie w uregulowaniu ustawowym obowiązku przymusowego leczenia osób uzależnionych od alkoholu. Problem ten znalazł uregulowanie w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Jej celem było, zapobieganie i zwalczanie uzależnienia od alkoholu. Jak pokazuje praktyka ponad dwudziestoletniego stosowania ustawy i prowadzenia w oparciu o nią obowiązkowego leczenia osób uzależnionych, nie udało się w oparciu o nią zlikwidować czy znaleźć skutecznego rozwiązania problemu społecznego funkcjonowania osób uzależnionych od alkoholu. Alkoholizm jest o tyle groźny społecznie, że nie tylko niszczy zdrowie, niejednokrotnie odbiera życie osobom uzależnionych, niszczy zdrowie i życie rodzin oraz staje się dokuczliwy w skutkach dla otoczenia.

Napoje alkoholowe są środkiem psychoaktywnym najbardziej rozpowszechnionym wśród młodych ludzi w porównaniu do papierosów czy narkotyków. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po alkohol. Do przynajmniej jednorazowego spożycia napoju alkoholowego przyznało się 8,5% badanych uczniów szkół podstawowych oraz 52,7% badanych gimnazjalistów. Ponadto, 12,7% badanych gimnazjalistów przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad zachowaniem.

Z powodu uzależnienia od alkoholu w Gminie w 2022 r. z pomocy społecznej skorzystało 4 rodziny (9 osób w rodzinach).

Tabela 38: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu

	2020	2021	2022
liczba rodzin	6	5	4
liczba osób w rodzinach	18	13	9

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Funkcjonowanie w rodzinie osób uzależnionych od alkoholu na co dzień jest uciążliwe i najczęściej w zaawansowanym stadium choroby alkoholowej kończy się rozpadem życia rodzinnego, a często bezdomnością osoby uzależnionej z wszelkimi tego następstwami.

Uzależnienie od alkoholu jest chroniczną, postępującą i potencjalnie śmiertelną chorobą. Może jednak być powstrzymana, jeżeli osoba uzależniona podejmie systematyczną terapię w placówce odwykowej. Cenną pomoc można znaleźć również w środowiskach wzajemnej pomocy, takich jak wspólnota Anonimowych Alkoholików lub Klub Abstynenta. Niestety mechanizmy tej choroby powodują, że zdecydowana większość osób uzależnionych nie chce się leczyć. Jedynie presja cierpienia i zagrożenia lub zewnętrznych okoliczności może, choć z trudem, torować osobie uzależnionej drogę do wyleczenia. Jedyny sposób na uratowanie życia alkoholika to abstynencja i nauka zapobiegania nawrotom picia.

Mianem narkomanii (słowo pochodzi od greckiego Narze - odurzenie i mania - szaleństwo) nazywa się uzależnienie od substancji chemicznych wpływających na czynność mózgu. Zjawisko to przejawia się w tzw. głodzie narkotycznym, chęci zakupu narkotyków za wszelką cenę i stosując wszelkie środki a także przymusie zażywania narkotyków.

Narkomania jest bardzo ważnym zagrożeniem we współczesnym świecie. Dzieje się tak głównie z powodu coraz większej liczby osób uzależnionych od narkotyków. Grupę tę stanowi w przeważającej części młodzież, która nie zawsze zdaje sobie sprawę z zagrożenia. Warto zaznaczyć, że o ile w poprzednich dziesięcioleciach uzależnienie od narkotyków dotyczyło głównie małego kręgu zbuntowanej młodzieży, to obecnie problem dotyka z reguły młodych ludzi, którzy należą do „grup społecznie zaniedbanych” oraz z drugiej strony (choć w mniejszym stopniu) młodzieży pochodzącej z tzw. dobrych domów.

Narkomania w krótkim czasie prowadzi do poważnych zmian psychicznych pod postacią obniżenia uczuciowości wyższej, degradacji społecznej, zaburzeń krytycyzmu, osłabienia woli, kłamliwości. Narkotyk zwalnia z wysiłku nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi. Osoba uzależniona z czasem coraz bardziej traci łączność z otoczeniem. Innym aspektem społecznym uzależnienia są skutki samego zdobywania narkotyków lub pieniędzy, żeby je kupić. Sposoby są różne, w zależności od narkotyku i stopnia uzależnienia. Można zauważyć łamanie prawa – kradzieże, włamania, handel narkotykami. Doprowadza to do utraty pracy, rezygnacji z wykształcenia a prędzej czy później każdy z narkotyków destabilizuje zdolność do wysiłku psychicznego, fizycznego i wykonywania jakichkolwiek czynności.

Osoby uzależnione od narkotyków mogą szukać pomocy w poradniach uzależnień, zgłaszając się na leczenie na oddziałach detoksykacyjnych, czy też szukając wsparcia na spotkaniach Anonimowych Narkomanów.

Przemoc w rodzinie

Przemoc domowa jest wyodrębnioną przez ustawę o pomocy społecznej, kategorią problemów, będącą często skutkiem choroby alkoholowej.

W ostatnich latach do pomocy społecznej w Polsce weszło pojęcie interwencji kryzysowej, ściśle związane również ze zjawiskiem przemocy. Interwencja kryzysowa oznacza świadczenie specjalistycznych usług, zwłaszcza psychologicznych, prawnych, hostelowych, które są dostępne całą dobę – osobom, rodzinom i społecznościom, będącym ofiarami przemocy lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej, w celu zapobiegania powstawaniu lub pogłębianiu się dysfunkcji tych osób, rodzin lub społeczności. Interwencja kryzysowa jest związana również z udzielaniem pomocy psychologicznej i socjalnej ofiarom katastrof i innych zdarzeń losowych, dlatego też nie można traktować jej jako wyłącznej formy wsparcia dla ofiar przemocy.

W dziedzinie pomocy społecznej o zjawisku przemocy mówi się w ograniczonym zakresie, nie obejmuje ono całego zakresu przestępczości związanego z przemocą, i rejestrowanego przez organy ścigania. Obszarem szczególnie interesującym pomoc społeczną jest przemoc domowa wobec członków rodziny. Zaliczane są do niej następujące zachowania:

- przemoc fizyczna w formie bicia i maltretowania,
- przemoc słowna, polegająca na poniżaniu, wyzywaniu, krzyku,
- przemoc seksualna w formie molestowania i wykorzystywania seksualnego, jak i zmuszania do czynów lubieżnych oraz podejmowanie zachowań seksualnych w obecności dzieci,
- przemoc psychiczna, polegająca na zastraszaniu, demoralizacji lub dopuszczaniu aby członkowie rodziny byli świadkami wyżej opisanych zachowań agresywnych - do tej formy przemocy zalicza się nie okazywanie uczuć i bliskości wobec dzieci przez rodziców,
- zaniechanie dzieci i osób wymagających opieki i wsparcia, pozostawianie ich bez zaspokojenia podstawowych potrzeb ludzkich.

W latach 2020–2022 w Gminie Trynca z tytułu przemocy w rodzinie pomoc uzyskiwało 5 rodzin, w 2022 r. pomocą objęto 3 osoby w rodzinie.

Tabela 39: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie

	2020	2021	2022
liczba rodzin	3	1	1
liczba osób w rodzinach	6	4	3

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Komenda Główna Policji i Komenda Stołeczna Policji przy współpracy z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych opracowała procedurę „Niebieskie

Karty”. Obejmuje ona ogół czynności podejmowanych i realizowanych w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada obowiązek prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” na przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia. Procedura wszczynana jest w sytuacji, gdy dany podmiot w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych powziął podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie.

W związku z procedurą „Niebieskie Karty” w 2022 r. w Gminie Tryncza sporządzono 39 wniosków, w tym 11 skierowano do Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryncza, 23 – do Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a 5 – do sądów i prokuratury. W 2021 r. ogólna liczba sporządzonych wniosków wynosiła 43.

Na stronie internetowej Urzędu Gminy Tryncza (<http://www.tryncza.eu>) działa zakładka Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryncza, na której zamieszczane są informacje na temat możliwości korzystania z pomocy dla osób uwikłanych w przemoc domową. Został powołany Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Gminie Tryncza. W skład zespołu wg zarządzenia Wójta Gminy Tryncza wchodzi przedstawiciele pomocy społecznej, oświaty, policji, służby zdrowia, kuratorzy sądowi, nauczyciele. Zespół spotyka się średnio raz w miesiącu, gdzie omawiane są sprawy osób dotkniętych przemocą, w których zostały założone Niebieskie Karty. W 2022 r. Zespół prowadził 16 spraw. Odbyły się również spotkania grup roboczych, które szczegółowo planują i realizują wsparcie dla osób doświadczających przemocy.

Rozszerzanie się zjawiska przemocy w głównej mierze spowodowane jest milczeniem bezpośrednich i pośrednich świadków zdarzeń oraz osób rozpoznających następstwa przemocy. Stąd też wynika konieczność podejmowania interwencji socjalnej i psychologicznej niezależnie od możliwości podejmowania działań prawnych.

Przemoc jest jednym ze zjawisk współwystępujących z innymi problemami funkcjonowania rodzin. Najwyższy wskaźnik korelacji ze zjawiskiem przemocy, około 80%, ma jednak alkoholizm i nadużywanie alkoholu. Przemoc występuje również w rodzinach nie objętych świadczeniami pomocy społecznej, stąd przypadki te nie są rejestrowane przez ośrodki pomocy społecznej i często nie są w ogóle rozpoznane. Zjawisko przemocy w rodzinie przenosi się z pokolenia na pokolenie, co potwierdzają liczne badania naukowe, dlatego tak ważnym staje się ochrona dzieci przed zjawiskiem przemocy domowej. Dzieci są szczególnie wrażliwe na doświadczenie przemocy i choć cierpią najbardziej, uczestniczą w zмовie milczenia i niełatwo ujawniają fakty stosowania w domu rodzinnym nawet bardzo brutalnych aktów przemocy. Prawie wszystkie ofiary przemocy mają duże poczucie winy i odpowiedzialności za innych, dlatego chronią sprawcę przemocy i często odwołują wcześniej ujawnione opisy zdarzeń, co utrudnia ściganie sprawców przemocy, którzy często sami

wcześniej byli jej ofiarami i wymagają terapii, gdyż samo karanie nie powstrzymuje ich od agresywnych zachowań.

Bezdomność

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej za osobę bezdomną uznaje się osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy oraz niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.²⁷

Bezdomność w ujęciu psychologicznym to kryzysowy stan egzystencji osoby nie posiadającej faktycznego miejsca zamieszkania, pozbawionej środków niezbędnych do zaspokojenia elementarnych potrzeb, trwale wykorzenionej ze środowiska w wyniku rozpadu więzi społecznych i akceptującej swoją rolę społeczną. Jako stan ewidentnej i trwałej deprywacji potrzeb mieszkaniowych w sytuacji, gdy dotknięta bezdomnością osoba nie jest w stanie jej zapobiec, wiąże się z poważnym upośledzeniem psychicznego i społecznego funkcjonowania człowieka.

Natura bezdomności wyklucza zamkniętą i jednoznaczną klasyfikację jej przyczyn, ponieważ doprowadza do niej cały zespół nakładających się na siebie sił sprawczych, postaw oraz zachowań determinowanych predyspozycjami osobowościowymi, którym sprzyjają sytuacje społeczne i sposób funkcjonowania służb socjalnych. Najczęściej wskazywanymi przyczynami bezdomności są: rozpad rodziny, eksmisja, powrót z zakładu karnego bez możliwości zamieszkania, brak stałych dochodów, przemoc w rodzinie, brak tolerancji społecznej, uzależnienia, brak dokumentów, opuszczenie domu dziecka, czy powrót ze szpitala psychiatrycznego.

W Gminie Tryńcza w 2022 r. żadnej rodzinie nie udzielano pomocy z tytułu bezdomności.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, pomoc bezdomnym należy do zadań własnych gminy. Pomoc ta może mieć formę udzielenia schronienia, posiłku, ubrania, a także zasiłku celowego na leczenie. Gminy mogą zlecać wykonywanie tych zadań organizacjom pozarządowym.

Niepełnosprawność

Osoby niepełnosprawne określa się w polskim prawie jako osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnienie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały orzeczenie o zakwalifikowaniu przez organy do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znacznego, umiarkowanego, lekkiego) oraz o niezdolności do pracy.

²⁷ Art. 6. pkt. 8. ustawy o pomocy społecznej.

Najważniejsze przepisy prawa dotyczące osób z niepełnosprawnością regulują:

- Konstytucja RP – art. 30, 32, 68, a szczególnie art. 69, który brzmi: *Osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.*
- ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

Według ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza niezdolność do pracy w rozumieniu przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zaliczenie do grupy inwalidów lub legitymowanie się stopniem niepełnosprawności w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W 2022 r. Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza udzieliło pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności 58 rodzinom – 15 rodzinom więcej niż w 2021 r. oraz 23 rodzinom mniej niż w 2020 r.

Tabela 40: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności

	2020	2021	2022
liczba rodzin	81	73	58
liczba osób w rodzinach	195	174	122

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Powszechność zjawiska niepełnosprawności stawia przed rządzącymi zadanie przeciwdziałania mu oraz zmniejszania jego skutków. Społeczeństwo musi nie tylko dążyć do zmniejszenia liczby osób niepełnosprawnych, ale także przeciwdziałać przyczynom prowadzącym do niepełnosprawności. W tym celu podejmowane są dwa typy działań. Pierwszy z nich, czyli promocja zdrowia i profilaktyka urazów, zatruc i chorób, podejmowany jest przez placówki opieki społecznej, zakłady opieki zdrowotnej oraz organizacje zajmujące się osobami niepełnosprawnymi. Drugi typ działalności, czyli rehabilitacja, polega na ograniczaniu skutków niepełnosprawności poprzez np. wzmacnianie sprawności fizycznej i psychicznej, zmniejszanie stopnia jej uszkodzenia, zwiększanie sprawności funkcjonalnej i aktywności życiowej osób niepełnosprawnych.

Jednym z priorytetów polskiej polityki wobec osób niepełnosprawnych jest ich rehabilitacja zawodowa i społeczna. Na mocy ustawy o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych powołany został Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Jego celem jest realizacja zasady równości szans osób niepełnosprawnych i tworzenie polityki ich zatrudniania (w tym przede wszystkim wspierania instytucji zatrudniających osoby niepełnosprawne oraz pomoc w tworzeniu nowych zakładów i miejsc pracy). Środki Funduszu przeznaczone są m.in. na: tworzenie nowych oraz przystosowywanie istniejących miejsc pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, tworzenie zakładów pracy chronionej, likwidację barier architektonicznych, udzielanie

pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej, organizowanie szkoleń i przekwalifikowań, organizowanie warsztatów terapii zajęciowej, rehabilitację leczniczą i społeczną.

W walce z problemem niepełnosprawności istnieje konieczność podjęcia działań w pięciu obszarach:

- stwarzanie środowiska najmniej ograniczającego możliwości osób niepełnosprawnych,
- przeciwdziałanie zjawisku społecznej marginalizacji osób niepełnosprawnych,
- przeciwdziałanie automarginalizacji osób niepełnosprawnych,
- przeciwdziałanie separacji instytucjonalnej,
- współpraca z rodzinami, w których są osoby niepełnosprawne.

Długotrwała lub ciężka choroba

Mianem długotrwałej lub ciężkiej choroby określa się zaburzenia naturalnego współdziałania narządów i organów prowadzące do zmian czynnościowych i organicznych w ustroju, który aktualnie lub potencjalnie przeszkadza w prawidłowym funkcjonowaniu człowieka.

Długotrwała choroba, definiowana jest również jako choroba przewlekła. Stanowi jedną z bardzo częstych przyczyn trudnej sytuacji życiowej osoby i rodziny. Dysfunkcja ta dotyczy bezpośrednio przede wszystkim osób starszych, choć zdarzają się przypadki chorób u ludzi w średnim wieku czy młodych.

Do głównych cech choroby przewlekłej należą: długotrwałość, łagodniejszy niż w stanie ostrym przebieg, pogorszenie sprawności pacjenta, nieodwracalność zmian patologicznych i niepomysłne rokowania, a także następstwa psychospołeczne. Osoby chorujące przewlekłe wymagają długotrwałej opieki lekarskiej, pielęgniarstwa i/lub rehabilitacji. Przyjmuje się, że długotrwała choroba musi trwać co najmniej 6 miesięcy, a zaświadczenie o jej istnieniu wydaje lekarz.

W Gminie Trynca pomoc społeczną z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w 2022 r. uzyskało 14 rodzin (20 osób w rodzinach).

Tabela 41: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby

	2020	2021	2022
liczba rodzin	30	18	14
liczba osób w rodzinach	57	31	20

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Długotrwała lub ciężka choroba często dezorganizuje życie rodziny i potrzebne jest jej wtedy wsparcie socjalne i psychologiczne. W sytuacji, gdy osoba chora nie może liczyć na pomoc ze strony rodziny niezbędne jest organizowanie opieki przez pomoc społeczną. Najlepszą, najefektywniejszą i stosunkowo tanią formą wsparcia jest organizowanie usług opiekuńczych w domu chorego. Istnieją jednak sytuacje, gdy osoba chora wymaga całodobowej

opieki – wówczas organizowana jest pomoc instytucjonalna, np. w domu pomocy, w tym również w rodzinnym domu pomocy.

Potrzeba ochrony macierzyństwa (wielodzietność)

Pomoc świadczona z tytułu ochrony macierzyństwa przez ośrodki pomocy społecznej przed styczniem 2002 r. była w znacznej części realizacją nieobowiązującego już rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie określenia zakresu i form oraz trybu udzielania pomocy kobietom w ciąży oraz wychowującym dziecko pomocy w zakresie opieki socjalnej i prawnej. Wiązała się również głównie z wypłatą świadczeń pieniężnych.

Od 2002 r. pomoc świadczona jest przez ośrodki wyłącznie w oparciu o ustawę o pomocy społecznej, która świadczenia pieniężne okresowe i jednorazowe z tytułu ochrony macierzyństwa zapisała jako zadanie rządowe zlecone gminie. Ustawodawca do ochrony macierzyństwa dopisał wielodzietność, nie definiując jednocześnie tego pojęcia.

W Gminie Trynca w tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa w 2022 r. udzielono pomocy 60 rodzinom (308 osobom w rodzinach).

Tabela 42: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa

	2020	2021	2022
liczba rodzin	79	62	60
liczba osób w rodzinach	401	326	308

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ochrona macierzyństwa poza pomocą finansową dla matek ma zapewnić możliwość przyjścia na świat każdemu poczętemu dziecku. Matkom w pierwszych latach po porodzie przysługuje szczególna ochrona i pomoc, umożliwiająca sprawowanie opieki nad dzieckiem i zapewnienie mu prawidłowego rozwoju.

Zakłada się, że osobom nieprzystosowanym do macierzyństwa należy pomagać w przysposobieniu do roli matki (o ile to tylko możliwe), aby dziecko mogło wychowywać się w rodzinie naturalnej. Adopcja, a w szczególności opieka zastępcza, są stosowane w ostateczności, gdy nie ma możliwości zapewnienia dziecku opieki i prawidłowego rozwoju w rodzinie biologicznej.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, jako dysfunkcja, może być podstawą do udzielenia rodzinie pomocy. W teorii pracy socjalnej brak jest definicji tego problemu. Jednak z praktyki pracy socjalnej wynika, że do tej kategorii możemy zaliczyć rodziny które:

- nie potrafią zaspokoić podstawowych potrzeb dzieci,
- nie potrafią skutecznie oddziaływać wychowawczo na swoje dzieci,
- nie posiadają podstawowych umiejętności życiowych, takich jak: przygotowanie posiłku, utrzymanie w czystości mieszkania,
- nie potrafią gospodarować posiadanymi zasobami i środkami,
- ze względu na wiek, wykształcenie i sytuację rodzinną – nie potrafią załatwić swoich spraw.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Bezradność może być wynikiem splotu wielu problemów takich jak: niewłaściwe przekazywanie tradycji kulturowych i rodzinnych, ubożenie rodzin, czy też bezrobocie.

W ustawie o pomocy społecznej wskazano, że rodzinie która ma trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny udziela się pomocy, w szczególności w formach: poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej, pracy socjalnej. Pomoc ta prowadzona jest przez specjalistów, również w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego. Zapisy te stanowią realizacją postanowień Konstytucji RP, która nakłada na władze publiczne obowiązek szczególnej troski o rodzinę i dziecko. Udzielając pomocy należy uwzględnić przede wszystkim podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawa dziecka do:

- wychowania w rodzinie, a w przypadku wychowywania dziecka poza rodziną do zapewnienia mu w miarę możliwości zgodnie z jego potrzebami opieki i wychowania w rodzinnych formach opieki zastępczej,
- zapewnienia stabilnego środowiska wychowawczego,
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodziną,
- powrotu do rodziny naturalnej,
- traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej,
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka,
- praktyk religijnych zgodnych z wolą rodziców i potrzebami dziecka,
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i indywidualności oraz zabawy i wypoczynku,
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia w przypadku wychowania poza rodziną naturalną,
- dostępu do informacji,
- wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą,
- ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem.

W 2022 r. CUS w Gminie Tryńcza udzielił pomocy z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa 14 rodzinom (45 osobom w rodzinach). W analizowanym okresie najmniejsza liczba rodzin otrzymujących pomoc z tego tytułu wystąpiła w 2021 r.

Tabela 43: Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

	2020	2021	2022
liczba rodzin	14	11	14
liczba osób w rodzinach	43	37	45

Źródło: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Wśród działań, które powinny zostać podjęte w celu ograniczania problemu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego należy wymienić ułatwienie dostępu do specjalistów (pedagogów, psychologów, terapeutów, prawników), zapewnienie wsparcia finansowego dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, współpracę różnych instytucji w celu łagodzenia negatywnych skutków nie wywiązywania się rodzin z obowiązków opiekuńczo-wychowawczych, wsparcie dzieci m.in. poprzez umożliwienie korzystania ze świetlicy socjoterapeutycznej lub świetlicy środowiskowej, działających w godzinach popołudniowych, zapewnienie pomocy psychologicznej ofiarom przemocy oraz nieletnim z rodzin dysfunkcyjnych.

Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego

W ustawie o pomocy społecznej nie wyjaśniono o jakie przystosowanie do życia po zwolnieniu z zakładu karnego chodzi. Ustawodawca uznał jednak osoby zwolnione z zakładu karnego za grupę wymagającą szczególnego wsparcia przez pracę socjalną. W głównej mierze przystosowanie powinno mieć wymiar społeczny, funkcjonuje bowiem opinia, iż wiele osób opuszczających zakłady karne, jest nieprzystosowanych społecznie, co może objawiać się zaburzeniami w zachowaniu (w stopniu silnym lub głębokim), utrudniającymi bądź uniemożliwiającymi danej osobie normalne współżycie z innymi ludźmi. Przystosowanie społeczne to proces dostosowywania się jednostek lub grup do warunków określonej rzeczywistości społecznej, odbywający się na drodze socjalizacji, w czasie której jednostki i grupy nabywają niezbędnej kompetencji, umożliwiającej im sprawne funkcjonowanie w nowych sytuacjach społecznych.

W 2022 r. w Gminie Tryńcza z pomocy społecznej z tytułu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego skorzystało 4 rodziny (tj. 4 osoby).

Podstawą prawną włączania się instytucji pomocy społecznej w organizowanie działań na rzecz osób opuszczających zakłady karne i areszty śledcze jest porozumienie zawarte 13 czerwca 2000 r. pomiędzy Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej a Centralnym Zarządem Służby Więziennej. W porozumieniu tym określono zasady współpracy ośrodków pomocy społecznej oraz administracji zakładów karnych w zakresie organizacji pomocy osobom zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz rodzinom osób pozbawionych wolności. Współpraca ta ma na celu przeciwdziałanie pogłębianiu się zjawiska ich izolacji oraz przygotowania do społecznej readaptacji. Wspólne działania pomocy społecznej oraz administracji zakładów karnych zmierzają do:

- utrzymywania więzi pomiędzy osobami przebywającymi w zakładach karnych (osadzonymi) a ich rodzinami,
- wywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego osadzonych zatrudnionych,
- udzielania pomocy w kierowaniu do środowiskowych ośrodków wsparcia osadzonych, którzy odbywali karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym,
- udzielania pomocy w kierowaniu na leczenie odwykowe osadzonych, uzależnionych od alkoholu, środków odurzających lub psychotropowych,
- rozwiązywania problemów życiowych, w tym zwłaszcza poprawy trudnej sytuacji materialnej osadzonych oraz ich rodzin.

3. Podsumowanie diagnozy

Dokonana diagnoza oraz analiza przyczyn przyznania pomocy pozwala wyciągnąć wnioski, dotyczące obszarów problemowych w Gminie Tryńcza.

- Ze wsparcia Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza w 2022 r. skorzystało 307 rodzin (1 094 osób w rodzinach).
- Z analizy problemów społecznych wynika, że najczęstszym powodem przyznawania pomocy społecznej jest bezrobocie, występujące w 28,9 % ogółu rodzin otrzymujących pomoc w 2022 r. Liczba rodzin dotknięta problemem bezrobocia wynosiła w 2022 r. 89 i w porównaniu do 2021 r. była niższa o 10 %.
- Kolejnym bardzo ważnym problemem społecznym w Gminie jest ubóstwo. Z jego powodu świadczenia z CUS w Gminie Tryńcza w 2022 r. otrzymywało 21,8 % rodzin.
- Znaczącą dysfunkcją była również potrzeba ochrony macierzyństwa, której problem dotknął 19,5 % rodzin potrzebujących wsparcia ze strony Centrum.
- Należy również zwrócić uwagę na wysoki odsetek rodzin borykających się z problemem niepełnosprawności (18,9 % wszystkich rodzin otrzymujących) lub długotrwałej choroby (4,6%).
- Pozostałe problemy, będące przyczyną przyznawania pomocy społecznej, występowały w nieco mniejszym stopniu. Nie oznacza to jednak, że można je zmarginalizować. Należy pamiętać, że bez względu na to, jak dużą grupę osób dotyczą, są tak samo ważne i rodzą konieczność opracowywania określonych działań, które w przyszłości będą zapobiegały ich powstawaniu lub łagodziły skutki ich występowania.

Współcześnie system pomocy społecznej zakłada wielopoziomowe i wszechstronne wsparcie osoby lub rodziny w przezwyciężaniu trudności życiowych. Konieczne jest

zaangażowanie licznych instytucji i organizacji zarówno publicznych jak i pozarządowych, a także prywatnych. Stąd też wynika konieczność rozwijania współpracy pomiędzy tymi instytucjami na rzecz polepszenia sytuacji społecznej w Gminie.

IV. MISJA I CELE STRATEGICZNE

Misją *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023 –2030* jest:

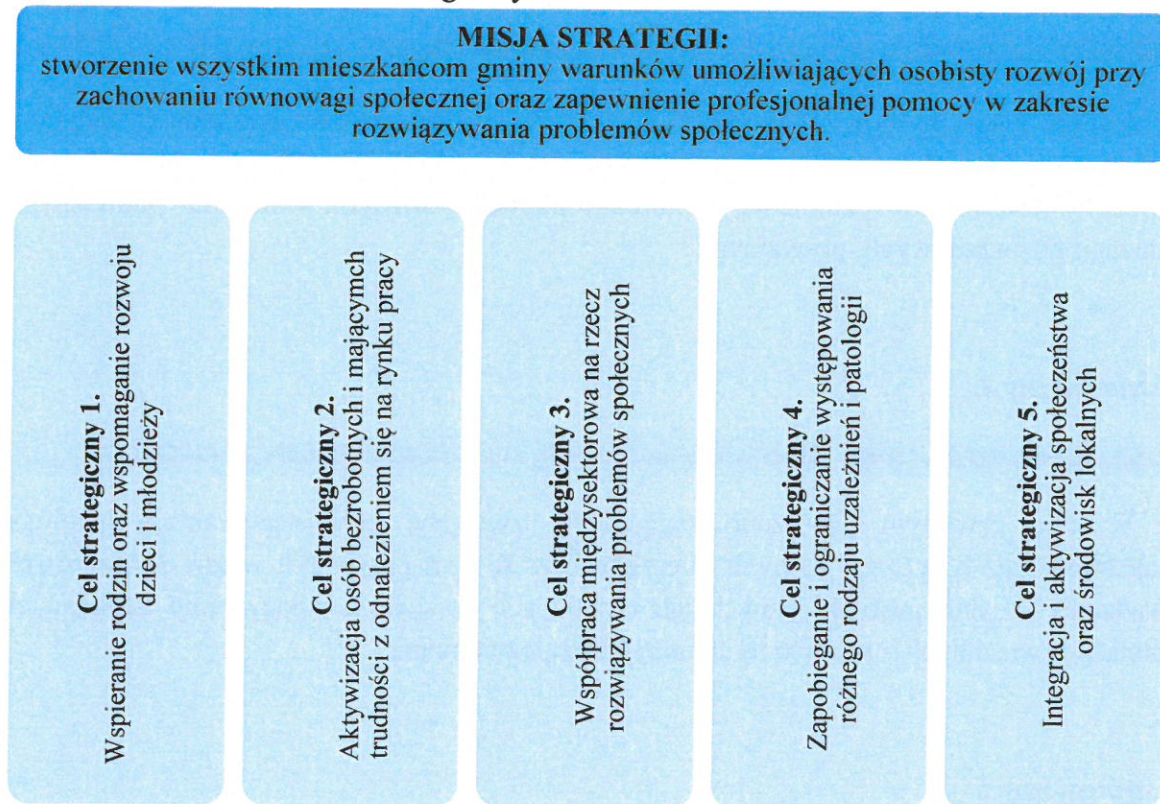
Stworzenie wszystkim mieszkańcom Gminy warunków umożliwiających osobisty rozwój przy zachowaniu równowagi społecznej oraz zapewnienie profesjonalnej pomocy w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

Realizacja powyższej Misji, a także zaproponowanych w dalszej części dokumentu celów przyczyni się do stworzenia warunków umożliwiających nie tylko osobisty rozwój, ale także zapewni równość społeczną. Tak samo ważnym elementem obok tworzenia godnych warunków do życia są wszelkiego rodzaju działania integrujące społeczeństwo. Mają one na celu ograniczenie występowania negatywnych zjawisk społecznych i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Problemy społeczne nie dotyczą wyłącznie pojedynczych osób, ale zazwyczaj oddziałują na całe rodziny. W związku z tym, należy zwrócić uwagę także na relacje panujące w rodzinach pomiędzy wszystkimi jej członkami i postawy rodziców (opiekunów), które kształtują wartości i światopogląd dzieci.

Przejawem realizacji Misji jest to, że osoby i rodziny, które doświadczają trudności życiowych otrzymują specjalistyczne i profesjonalne wsparcie, w celu przezwyciężenia zaistniałych problemów. W realizację Strategii warto angażować również lokalną społeczność i organizacje pozarządowe, które okazują wrażliwość na występujące problemy społeczne. Wspólne działanie władz Gminy z mieszkańcami i różnymi podmiotami, bez względu na wiek, płeć czy status materialny, przyczynia się do integracji społecznej, budowania wzajemnych więzi i zwiększa poczucie bezpieczeństwa.

W oparciu o sporządzoną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Tryńcza i przeprowadzoną analizę problemów społecznych wyróżniono pięć głównych celów strategicznych.

Rysunek 4: Schemat celów strategicznych

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny 1.

Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży

W ramach tego celu kluczowym zadaniem polityki społecznej w Gminie Tryńcza jest rozwijanie skutecznego systemu opieki i wspierania całych rodzin (rodziców, dzieci, osób starszych), w tym rodzin wielodzietnych oraz przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie.

Cel strategiczny 2.

Aktywizacja osób bezrobotnych i mających trudności z odnalezieniem się na rynku pracy

Drugi cel związany jest z problemem bezrobocia i nieprzystosowaniem poszczególnych osób do wymagań rynku pracy. Odnosi się on do kwestii współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie aktywizacji, kształcenia, doradztwa itd. Dotyczy ponadto wszelkich form wsparcia dla osób pragnących założyć/rozwijać własną działalność gospodarczą oraz wyłonienia i wsparcia liderów gospodarczych, którzy mogą przyczynić się do rozwoju przedsiębiorczości w Gminie.

Cel strategiczny 3.

Współpraca międzysektorowa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych

Jednym z kluczowych zadań polityki społecznej jest współpraca wszystkich instytucji działających w obszarze polityki społecznej i na rzecz społeczeństwa. Dlatego też cel trzeci poświęcony jest szeroko rozumianej współpracy pomiędzy różnymi sektorami: publicznym, organizacji pozarządowych, prywatnym.

Cel strategiczny 4.

Zapobieganie i ograniczanie występowania różnego rodzaju uzależnień i patologii

W celu czwartym poruszono zagadnienia związane z występowaniem patologii i uzależnień oraz dotyczące zdrowia mieszkańców. W tym przypadku ważne jest zarówno prowadzenie działań profilaktycznych jak i mających na celu rozwiązywanie istniejących problemów związanych z szeroko rozumianymi uzależnieniami.

Cel strategiczny 5.

Integracja i aktywizacja społeczeństwa oraz środowisk lokalnych

Integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, pobudzanie i wspieranie aktywności osób niepełnosprawnych, starszych, bezdomnych i ubogich, a także zapewnienie tym grupom dostępu do aktywnego uczestnictwa społecznego i kulturalnego Gminy to główne tematy jakie zostały opisane w celu piątym.

V. REALIZACJA STRATEGII

1. Kierunki działań, wdrażanie i monitorowanie

W ramach pięciu celów strategicznych zaproponowano kierunki działań jakie należy podjąć by ograniczyć występujące na terenie Gminy problemy społeczne. Przypisano do nich instytucje jakie powinny być zaangażowane w dane działania, określono czas/tryb ich realizacji oraz wyznaczono wskaźniki monitorowania. Sformułowany katalog działań nie jest zamknięty. Jeżeli w trakcie wdrażania Strategii zajdzie potrzeba podjęcia innych działań niż te określone w dokumencie, a swoim zakresem będą wpisywać się one w nakreślone cele, to również powinno podjąć się ich realizacji.

Wdrażanie i monitorowanie *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trynca na lata 2023–2030* będzie koordynowane przez Dyrektora Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca. Natomiast nadzór nad Strategią będzie spoczywał na Radzie Gminy, która przyjmuje dokument i zatwierdza jego ewentualne zmiany oraz Wójt Gminy, który bezpośrednio odpowiada za jej realizację i opracowywanie rocznych budżetów Gminy.

Rokiem bazowym do pomiaru wartości wskaźników/mierników będzie 2025 r. Ich coroczny monitoring pozwoli na formułowanie wniosków, czy realizacja Strategii przebiega zgodnie z założeniami i oczekiwaniami władz Gminy, a także mieszkańców. Wnioski formułowane w oparciu o prowadzony monitoring i ewaluację pozwalają na ocenę skuteczności i użyteczności podejmowanych działań. Stanowią również podstawę do wprowadzania modyfikacji w Strategii. Informacje związane z realizacją Strategii będą ujmowane w sprawozdaniu z działalności Centrum Usług Społecznych w Gminie Trynca i przedkładane władzom Gminy (Wójtowi i Radzie Gminy).

Tabela 44: Realizacja działań w ramach CS 1. Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Czas/tryb realizacji	Wskaźniki/mierniki
CO 1. 1. Stworzenie systemu opieki nad rodziną i dzieckiem			
Przygotowanie i realizacja Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki Nad Dzieckiem i Rodziną Gminy	CUS, UG	Wieloletni	<ul style="list-style-type: none">▪ Liczba godzin zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych▪ Liczba uczestników zorganizowanych form wypoczynku (letnich, zimowych)▪ Liczba osób otrzymujących pomoc w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”▪ Liczba i kwota udzielonych świadczeń rodzinnych w ramach zadań zleconych
Realizacja programów dożywiania oraz wsparcia materialnego dla rodzin najuboższych	CUS, MPiPS	Na bieżąco	
Wspierania rodzin niepełnych i rodzin emigrantów (rodziców samotnie wychowujących dzieci)	CUS, NGO's	Na bieżąco	

Utworzenie świetlic i organizowanie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	CUS, UG, GCKiCZ, WDK, OSP, NGO's, placówki oświatowo-wychowawcze	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba i wartość świadczeń wypłacanych z funduszu alimentacyjnego ▪ Liczba rodzin korzystających z pomocy z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa ▪ Liczba rodzin korzystających z pomocy z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego
Wspieranie rodzin przez asystenta rodziny			
Zapewnienie dostępu do specjalistów, m.in. pedagoga szkolnego			
Wspieranie rodzin przez zapewnienie opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi	CUS, UG, NGO's	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia
CO 1.2. Przeciwdziałanie przejawom dysfunkcji i przemocy w rodzinie			
Przygotowanie i realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	CUS, UG	Wieloletni	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy z tytułu przemocy w rodzinie ▪ Liczba sporządzonych „Niebieskich Kart” w ciągu roku i liczba obecnie „otwartych”
Podnoszenie kwalifikacji członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych	CUS, UG, ZI	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba godzin zrealizowanych szkoleń dla członków ZI i Grup Roboczych
CO 1.3. Wspieranie rodzin wielodzietnych			
Promowanie modelu rodziny wielodzietnej	CUS	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy z tytułu wielodzietności ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z programu Karta Dużej Rodziny ▪ Przyrost naturalny
Realizacja programu Karta Dużej Rodziny			
Wprowadzenie Lokalnej Karty Dużej Rodziny			
CO 1.4 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym			
Oferowanie usług aktywnej integracji o charakterze społecznym, zdrowotnym i zawodowym	CUS	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób biorących udział w projekcie ▪ Liczba osób, które skorzystały z usług aktywnej integracji ▪ Liczba osób objętych wsparciem asystenta rodziny

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 45: Realizacja działań w ramach CS 2. Aktywizacja osób bezrobotnym i mającym trudności z odnalezieniem się na rynku pracy

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Czas/tryb realizacji	Wskaźniki/mierniki
CO 2.1. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Przeworsku i innymi podmiotami specjalizującymi się w zakresie aktywizacji zawodowej			
Realizacja prac interwencyjnych, robót publicznych i prac społecznie użytecznych	CUS, UG, PUP	Sezonowo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób, które skorzystały z instrumentów aktywizacji zawodowej ▪ Liczba osób, które nabyły nowe lub podniosły posiadane kwalifikacje zawodowe w wyniku udziału w szkoleniach/warsztatach ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia ▪ Liczba zarejestrowanych bezrobotnych – ogółem, w podziale na płeć ▪ Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – ogółem, w podziale na płeć ▪ Liczba pracujących – ogółem, w podziale na płeć ▪ Liczba podmiotów działalności gospodarczych zarejestrowanych w skutek ujawnienia informacji o bieżących potrzebach Gminy. ▪ Liczba osób/podmiotów korzystających z konsultacji w zakresie założenia lub rozwoju własnej działalności gospodarczej
Monitorowanie sytuacji osób bezrobotnych	CUS, PUP	Na bieżąco	
Realizacja projektów umożliwiających nabywanie nowych kwalifikacji, wykształcenia oraz umiejętności kluczowych do podjęcia pracy i utrzymania zatrudnienia	CUS, PUP, IOB	Na bieżąco	
Upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, stażach, organizacji robót publicznych, prac interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego	CUS, PUP	Na bieżąco	
Upowszechnianie informacji o bieżących potrzebach Gminy, których realizacji mogłyby podjąć się osoby/podmioty działalności gospodarczej/NGO	CUS, PUP, UG	Na bieżąco	
Stworzenie punktu konsultacyjnego dla osób ubiegających się o środki na założenie lub rozwój działalności gospodarczej na terenie Gminy	CUS, PUP, UG	Na bieżąco	
CO 2.2. Integracja społeczno-zawodowa i kształtowanie postaw przedsiębiorczych			
Wspieranie przedsięwzięć doradczych, szkoleniowych i finansowych skierowanych do osób decydujących się otworzyć własną działalność gospodarczą lub założyć spółdzielnię socjalną	CUS, PUP, NGO's, IOB	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON ▪ Liczba zorganizowanych spotkań doradczych i szkoleń ▪ Wartość wsparcia udzielonego podmiotom ekonomii społecznej

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Czas/tryb realizacji	Wskaźniki/mierniki
Upowszechnienie idei wolontariatu jako formy prac przygotowującej do podjęcia zatrudnienia	CUS, NGO's	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba uczestników „Akademii liderów” ▪ Liczba podmiotów aplikujących o środki z Gminnego Programu Wspierania i Rozwoju Przedsiębiorczości ▪ Kwota środków finansowych przeznaczonych na wsparcie powstania lub rozwoju osób podejmujących własną działalność gospodarczą ▪ Kwota środków finansowych przeznaczonych dla podmiotów zewnętrznych na działania w zakresie innowacji społecznych
Utworzenie funduszu Gminnego Programu Wspierania i Rozwoju Przedsiębiorczości jako funduszu innowacji społecznych, o którego środki mogłyby aplikować os. fizyczne i podmioty w odpowiedzi na konkurs otwarty ogłoszony przez UG, celem, którego będzie rozwój przedsiębiorczości na terenie Gminy	CUS, UG	Na bieżąco	
Upowszechnienie idei ekonomii społecznej i wspieranie podmiotów poprzez utworzenie „Akademii liderów”	CUS, NGO's	Na bieżąco	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 46: Realizacja działań w ramach CS 3. Współpraca międzysektorowa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Termin realizacji	Wskaźniki/mierniki
CO 3.1. Rozwijanie i wspieranie sektora organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży			
Przygotowanie i realizacja Programu współpracy Gminy Trynca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami	CUS, UG, NGO's	Rocznie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kwota środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu współpracy Gminy Trynca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami ▪ Kwota środków finansowych przeznaczonych na wsparcie działalności zorganizowanych grup młodzieżowych
Promowanie i wspieranie rozwoju idei wolontariatu wśród mieszkańców	CUS, NGO's	Na bieżąco	
Wspieranie organizacyjne, prawne, informacyjne i lokalowe powstających oraz istniejących organizacji pozarządowych			

Wsparcie aktywizacji oraz samoorganizacji grup młodzieżowych przez organizację kursów i szkoleń dla ich liderów			
CO 3.2. Wspieranie działań zaliczanych do kategorii innowacji społecznych			
Aplikowanie w zewnętrznych programach, konkursach dotyczących innowacji społecznych (np. Narodowego Centrum Badań i Rozwoju)	CUS, UG, GCKiCZ, WDK, GBP, OSP, NGO's, placówki oświatowo-wychowawcze	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba złożonych aplikacji do programów, konkursów dotyczących działań w zakresie innowacji społecznych ▪ Kwota środków finansowych przeznaczonych dla podmiotów zewnętrznych na działania w zakresie innowacji społecznych

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 47: Realizacja działań w ramach CS 4. Zapobieganie i ograniczanie występowania różnego rodzaju uzależnień i patologii

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Czas/tryb realizacji	Wskaźniki/mierniki
CO 4.1. Prowadzenie działań z zakresu profilaktyki uzależnień			
Przygotowanie i realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	CUS, UG	Rocznie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy z tytułu alkoholizmu ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy z tytułu narkomani
Przygotowanie i realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomani			
Prowadzenie działań edukacyjnych i profilaktycznych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych	CUS, NGO's, ośrodki i punkty profilaktyki i leczenia uzależnień	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba przeprowadzonych szkoleń, warsztatów, działań edukacyjnych mających charakter prewencyjny ▪ Liczba przeprowadzonych szkoleń, warsztatów, działań edukacyjnych dla osób uzależnionych
Wspieranie działalności organizacji oraz grup formalnych i nieformalnych			
CO 4.2. Współpraca ze służbami i innymi podmiotami			
Współpraca z Komendą Powiatową Policji w Przeworsku	CUS, Policja	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba wniosków o zastosowanie wobec osoby uzależnionej obowiązku poddania się leczeniu w specjalnym ośrodku ▪ Liczba przeprowadzonych kontroli punktów sprzedaży napoi alkoholowych oraz udział skontrolowanych punktów
Współpraca z ośrodkami zajmującymi się leczeniem osób uzależnionych	CUS, ośrodki i punkty profilaktyki i leczenia uzależnień	Na bieżąco	

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Czas/tryb realizacji	Wskaźniki/mierniki
Monitorowanie punktów sprzedaży alkoholu, w tym przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim oraz osobom nietrzeźwym	CUS, przedsiębiorcy	Na bieżąco	w ogólnej liczbie punktów oferujących w sprzedaży alkohol
CO 4.3. Poprawa zdrowia mieszkańców			
Realizacja programów promujących zdrowy styl życia	CUS, ośrodki zdrowia	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba zrealizowanych inicjatyw w zakresie edukacji zdrowotnej, profilaktyki i promocji zdrowia ▪ Liczba zajęć (imprez) sportowo-rekreacyjnych zorganizowanych dla mieszkańców ▪ Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby ▪ Liczba udzielonych porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej ▪ Liczba osób przynależących do różnego typu Grup Wsparcia
Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej w zakresie wczesnego wykrywania nowotworów i innych chorób cywilizacyjnych			
Organizowanie spotkań ze specjalistami np. lekarzami różnych specjalności, dietetykami itd.			
Organizowanie zajęć sportowo-rekreacyjnych (zespołowych i indywidualnych) uwzględniających potrzeby różnych grup społecznych	CUS, placówki oświatowo-wychowawcze	Na bieżąco	
Stworzenie Grup Wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin, potrzebujących pomocy	CUS	Na bieżąco	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 48: Realizacja działań w ramach CS 5. Integracja i aktywizacja społeczeństwa oraz środowisk lokalnych

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Termin realizacji	Wskaźniki/mierniki
CO 5.1. Aktywizacja seniorów			
Zaangażowanie dzieci i młodzieży oraz osób starszych i seniorów w inicjatywy sprzyjające integracji międzypokoleniowej	CUS, GCKiCZ, WDK, OSP, KGW, NGO's	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba działających na terenie gminy ośrodków/placówek/punktów wsparcia i innych form organizacyjnych dla osób starszych

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Termin realizacji	Wskaźniki/mierniki
oraz kultywowaniu tradycji i lokalnych zwyczajów Organizacja różnorodnych form aktywności kulturalnej, społecznej, edukacyjnej, rekreacyjnej osób starszych	CUS, GCKiCZ, WDK, OSP, KGW, NGO's	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi, w tym pomocą wolontarystyczną ▪ Liczba osób starszych korzystających z różnorodnych form aktywności kulturalnej, społecznej, edukacyjnej i rekreacyjnej
Rozwijanie idei wolontariatu na rzecz osób starszych	CUS, GCKiCZ, WDK, OSP, KGW, NGO's	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu starości ▪ Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku
CO 5.2. Włączenie osób z niepełnosprawnością oraz ich opiekunów w „życie gminne”			
Likwidacja barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie w otoczeniu osobom z niepełnosprawnością	CUS, UG, PFRON	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba i rodzaj zlikwidowanych barier architektonicznych i wprowadzonych ułatwień dla osób z niepełnosprawnością
Zapewnienie transportu dla osób niepełnosprawnych w razie występowania takiej potrzeby	CUS, UG, PFRON	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba zorganizowanych wydarzeń dla osób z niepełnosprawnością mających na celu przełamywanie stereotypów i włączenie ich w życie społeczne
Organizacja różnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej dla osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów	CUS, PFRON, GCKiCZ,, WDK, OSP, KGW, NGO's,	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności
Rozwijanie idei wolontariatu oraz pomocy sąsiedzkiej na rzecz osób niepełnosprawnych	CUS, PFRON, GCKiCZ,, WDK, OSP, KGW, NGO's,	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób objętych pomocą wolontarystyczną
CO 5.3. Przeciwdziałanie występowaniu problemu ubóstwa i bezdomności			
Organizowanie pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, np. zbiórki żywności, odzieży itd.	CUS, NGO's, OSP	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa
Tworzenie zasobów mieszkań socjalnych i chronionych	CUS, UG	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezdomności
Współpraca z instytucjami i organizacjami społecznymi w zakresie pomocy osobom	CUS, NGO's	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba mieszkań (lokali) socjalnych i chronionych na terenie gminy.

Cele operacyjne i kierunki działań	Instytucje zaangażowane	Termin realizacji	Wskaźniki/mierniki
zagrożonym ubóstwem i bezdomnością			▪ Liczba oczekujących na mieszkania socjalne i chronione

Źródło: Opracowanie własne

2. Wnioski i podsumowanie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Trynćza jest dostosowana do zidentyfikowanych w procesie badawczym potrzeb społecznych. Planowane sposoby ich zaspokajania są kontynuacją istniejącego systemu wsparcia i tworzą możliwość jego uzupełnienia o nowe rozwiązania.

W związku z powyższym, z jednej strony Strategia proponuje zmianę stosowanych metod tak, by chronić przed zagrożeniami społecznymi, z drugiej zaś wskazuje na konieczność przejścia do prewencji trudnych sytuacji życiowych, tak aby nie dopuścić do ich wystąpienia lub maksymalnie skrócić czas ich trwania. Cele strategiczne i cele operacyjne sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, sytuacji rodzin, profilaktyki uzależnień, problemu przemocy w rodzinie, sytuacji seniorów i osób z niepełnosprawnością, systemu ochrony zdrowia psychicznego, problemu ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz problemu bezrobocia.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych zakłada rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, szeroką współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze polityki społecznej. W myśl ustawy o pomocy społecznej, podejmowane działania powinny doprowadzić, w miarę możliwości, do życiowego usamodzielnienia się objętych nią osób i rodzin oraz do ich integracji ze środowiskiem. W ramach wypracowanej Strategii przyjmuje się podejście nastawione przede wszystkim na: wzmocnienie postaw aktywnych, wdrożenie modelu pomocy zintegrowanej, partnerskich działań instytucji i organizacji pozarządowych w stworzeniu lokalnego systemu rozwiązywania problemów społecznych. Analiza problemów społecznych będących przedmiotem niniejszej Strategii zwraca również uwagę na tzw. nowe ryzyka socjalne, czyli trudne sytuacje, nie tylko materialne, które pojawiły się w efekcie zmian zwłaszcza demograficznych.

Zapisy zawarte w Strategii realizowane będą zgodnie z wytyczonymi działaniami, ale w skali i harmonogramie zależnym od możliwości finansowych. Strategia będzie podlegać okresowym weryfikacjom i niezbędnym modyfikacjom związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno-ekonomiczną, zidentyfikowanymi potrzebami mieszkańców gminy Trynćza i przepisami prawa. Wielość i różnorodność potrzeb społecznych, przy istniejących ograniczeniach budżetowych, oznacza potrzebę zwiększenia efektywności pomocy społecznej poprzez racjonalne określanie wydatków, maksymalne wykorzystanie istniejącego potencjału oraz stosowanie rozwiązań o charakterze bardziej systemowym niż akcyjnym.

Poza widocznymi obecnie skutkami społeczno-ekonomicznymi wywołanymi pandemią czy też trwającą wojną na Ukrainie pozostawi ona również długotrwałe znamiona nie tylko na większej społeczności, ale również na indywidualnych jednostkach. Zmiany w prawie oraz konieczność ciągłej odpowiedzi na potrzeby mieszkańców Gminy w sposób adekwatny

i zgodny z aktualnymi zaleceniami stanowi, wyzwanie dla instytucji rządowych, samorządowych jak i pozarządowych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Konieczna jest zatem międzysektorowa współpraca dążąca do zapewnienia jak najlepszych warunków życiowych wszystkich mieszkańców gminy Tryńcza, na tyle na ile pozwalają obecne warunki.

Realizacja Strategii powinna przyczynić się do wysokiej jakości życia mieszkańców Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, młodzieży, osób starszych oraz grup osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należy zaznaczyć, że zadania z zakresu szeroko rozumianej polityki społecznej realizowane są za pomocą wszelkich dostępnych kompetencji i możliwości Gminy, natomiast Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wyborem priorytetowych obszarów i kierunków działań, które uznane zostały za kluczowe, a więc umożliwiające najsukuteczniejsze i najbardziej efektywne osiągnięcie założonych rezultatów.

VI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Wyznaczone w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tryńcza na lata 2023–2030* cele i kierunki działań, aby zostały zrealizowane, wymagają zapewnienia odpowiednich środków finansowych. Podstawowym źródłem finansowania będą środki własne Gminy Tryńcza. Jednakże istotną będzie aktywność Urzędu Gminy, Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza oraz pozostałych jednostek organizacyjnych w aplikowaniu o środki zewnętrzne, np.: środki z budżetu państwa, środki z funduszy krajowych oraz środki z Unii Europejskiej.

Do możliwych źródeł finansowania Strategii zaliczyć można m.in. środki:

- własne Gminy,
- własne powiatu, województwa (projekty partnerskie),
- budżetu państwa, w tym dotacje celowe ministerstw,
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Narodowego Funduszu Zdrowia,
- Funduszu Pracy,
- Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej,
- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój,
- Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa finansowanego ze środków Unii Europejskiej (FEAD),
- Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027
- Programu wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Dopłat (BGK),
- pochodzące z grantów dla organizacji pozarządowych,
- prywatne (darowizny, datki, mechanizm 1%, środki własne organizacji społecznych i przedsiębiorców).

Realizacja poszczególnych działań wymienionych w Strategii uzależniona będzie od środków posiadanych i pozyskanych przez Gminę Tryńcza i jej jednostki organizacyjne. W chwili obecnej określenie bardziej precyzyjne ram finansowych nie jest możliwe ani celowe ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu i jego pięcioletni horyzont czasowy, a przede wszystkim konkursowy charakter wielu programów pomocowych oraz niekiedy incydentalny charakter wsparcia. Ponadto wpływ na sferę społeczną mają również działania „twarde” (inwestycyjne), będące komplementarnymi do działań „miękkich” (społecznych), takie jak: inwestycje w drogi, remonty budynków, zakup sprzętu i wyposażenie placówek oświatowych oraz jednostek organizacyjnych Gminy.

W związku z powyższym określenie środków finansowych potrzebnych do realizacji Strategii w większym stopniu będzie możliwe na etapie opracowywania corocznych budżetów Gminy i Centrum Usług Społecznych w Gminie Tryńcza.

Bibliografia

Literatura

1. Rajski G., *Pomoc Społeczna w praktyce*, ODDK Sp. z o.o. Sp. k., Gdańsk 2017.
2. Sierpowska I., *Pomoc społeczna. Komentarz*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2014.

Źródła prawa

1. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2023 r. poz. 901. z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2019 poz. 1818 z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1251, 1429, 1672, z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U.2011.231.1375 j.t., z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U.2023.0.735 t.j, z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1335 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U.2023.0.725 t.j., z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571, z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1662, z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, 173, 240, 852, 1234, 1429 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 390, 658, 852, 1429., z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U.2023.0.1939 t.j., z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U.2021.1249 t.j., z późn. zm.).
15. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U.2022.528 t.j., z późn. zm.).
16. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.2014.1649 t.j., z późn. zm.).

17. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230 oraz z 2023 r. poz. 1234 i 2005, z późn. zm.).
18. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. *o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1993. t.j., z późn. zm.).
19. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz.U.2023.0.40 t.j., z późn. zm)
20. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz.U.2023.0.1426 t.j., z późn. zm.).
21. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym* (Dz. U. z 2020 r. poz. 176 z późn. zm.).

Dokumenty strategiczne (unijne, krajowe i regionalne)

1. Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia.
2. Komunikat Komisji Europejskiej „Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej”.
3. Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie polityki UE i wolontariatu: Uznanie i propagowanie wolontariatu transgranicznego w UE.
4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.
5. Raport Polska 2030.
6. Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski.
7. Program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023.
8. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027.
9. Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025.
10. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2023.
11. Narodowy Program Zdrowia lata 2016–2020.
12. Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011–2015.
13. Krajowy Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na rok 2023.
14. Wojewódzki Program Pomocy Społecznej na lata 2016-2023.
15. Strategia Rozwoju Powiatu Przeworskiego na lata 2021–2030.
16. Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Przeworskim na lata 2019–2023.
17. Strategia Rozwoju Gminy Tryńcza na lata 2015–2020.
18. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2016–2018.
19. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2022 rok.
20. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Tryńcza na lata 2016–2020.
21. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2022.
22. Strategia Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego Gminy Tryńcza.

Źródła danych pierwotnych

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Źródła internetowe

1. Strona internetowa Portalu Nasza Kasa
<http://www.nszakasa.org.pl>.
2. Strona internetowa Urzędu Gminy Tryncza
<http://www.trynacza.eu>.
3. Strona internetowa Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej
<http://www.zosprp.pl>.

Spis tabel, wykresów i rysunków

Tabele

<u>Tabela 1</u> : Etapy opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	7
<u>Tabela 2</u> : Cele operacyjne w obszarze „Zwiększenie efektywności systemu pomocy społecznej i integracji w województwie” Wojewódzkiego Programu Pomocy Społecznej na lata 2016-2023.....	17
<u>Tabela 3</u> : Ludowe Kluby Sportowe z terenu gminy Tryncza.....	26
<u>Tabela 4</u> : Straże Grobowe z terenu Gminy Tryncza.....	28
<u>Tabela 5</u> : Liczba uczniów w poszczególnych szkołach i przedszkolach w latach 2015-2022...32	
<u>Tabela 6</u> : Zasoby mieszkaniowe – wskaźniki.....	34
<u>Tabela 7</u> : Mieszkania oddane do użytkowania	34
<u>Tabela 8</u> : Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	34
<u>Tabela 9</u> : Sieć dróg gminnych (stan na 31.12.2022 r.).....	35
<u>Tabela 10</u> : Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości.37	
<u>Tabela 11</u> : Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klasyfikacji PKD 2007.....	37
<u>Tabela 12</u> : Użytkowanie gruntów na terenie gminy Tryncza (ha).....	40
<u>Tabela 13</u> : Powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie gminy. Stan na 31.12.2014 lub aktualny.....	41
<u>Tabela 14</u> : Obszary chronionego krajobrazu (ha).....	43
<u>Tabela 15</u> : Ponoszone koszty za odpady w ciągu roku.....	44
<u>Tabela 16</u> : Placówki ochrony zdrowia	44
<u>Tabela 17</u> : Porady w ramach podstawowej opieki zdrowotnej	44
<u>Tabela 18</u> : Apteki.....	44
<u>Tabela 19</u> : Placówki biblioteczne w latach 2016–2022	46
<u>Tabela 20</u> : Obowiązujące kryteria dochodowe	49
<u>Tabela 21</u> : Rodziny objęte pomocą	50
<u>Tabela 22</u> : Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w 2022 r.	51
<u>Tabela 23</u> : Typy rodzin korzystających z pomocy społecznej	51
<u>Tabela 24</u> : Struktura wydatków na świadczenia z pomocy społecznej	52
<u>Tabela 25</u> : Środki finansowe na realizację programu „Posiłek w szkole i w domu”	52
<u>Tabela 26</u> : Koszty pobytu mieszkańców gminy w DPS	53
<u>Tabela 27</u> : Wykaz DPS-ów, w których przebywają mieszkańcy gminy	53
<u>Tabela 28</u> : Wyplacone zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych	53
<u>Tabela 29</u> : Liczba świadczeń oraz wydatki na świadczenia opiekuńcze	55
<u>Tabela 30</u> : Łączne wydatki poniesione na realizację świadczeń rodzinnych	55
<u>Tabela 31</u> : Świadczenia z funduszu alimentacyjnego w 2022 r.	56
<u>Tabela 32</u> : Łączne wydatki poniesione na realizację świadczeń z funduszu alimentacyjnego..56	
<u>Tabela 33</u> : Szczegółowy podział zadań zrealizowanych przez CUS w Gminie Tryncza w 2022r.	58
<u>Tabela 34</u> : Źródła finansowania zadań realizowanych przez CUS w Gminie Tryncza w 2022 r.	59
<u>Tabela 35</u> : Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia	61

<u>Tabela 36:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa	62
<u>Tabela 37:</u> Świadczeniobiorcy pomocy w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” ...	63
<u>Tabela 38:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu	65
<u>Tabela 39:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu przemocy w rodzinie.	66
<u>Tabela 40:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności..	69
<u>Tabela 41:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby	70
<u>Tabela 42:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa	71
<u>Tabela 43:</u> Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.....	73
<u>Tabela 44:</u> Realizacja działań w ramach CS 1. Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży.....	79
<u>Tabela 45:</u> Realizacja działań w ramach CS 2. Aktywizacja osób bezrobotnym i mającym trudności z odnalezieniem się na rynku pracy.....	81
<u>Tabela 46:</u> Realizacja działań w ramach CS 3. Współpraca międzysektorowa na rzecz rozwiązywania problemów społecznych	82
<u>Tabela 47:</u> Realizacja działań w ramach CS 4. Zapobieganie i ograniczanie występowania różnego rodzaju uzależnień i patologii	83
<u>Tabela 48:</u> Realizacja działań w ramach CS 5. Integracja i aktywizacja społeczeństwa oraz środowisk lokalnych	84

Wykresy

<u>Wykres 1:</u> Liczba ludności w gminie Tryńcza	23
<u>Wykres 2:</u> Wartość przyrostu naturalnego w Gminie Tryńcza latach 2011-2020	24
<u>Wykres 3:</u> Frekwencja w wyborach	31
<u>Wykres 4:</u> Zasoby mieszkaniowe	33
<u>Wykres 5:</u> Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	36
<u>Wykres 6:</u> Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON podmioty gospodarki narodowej wg grup sekcji PKD 2007	38
<u>Wykres 7:</u> Podmioty wyrejestrowane w rejestrze REGON wg grup sekcji PKD 2007	39
<u>Wykres 8:</u> Użytki rolne na terenie gminy Tryńcza w ujęciu procentowym	41

Rysunki

<u>Rysunek 1:</u> Mapa gminy Tryńcza	21
<u>Rysunek 2:</u> Położenie gminy Tryńcza w powiecie przeworskim	22
<u>Rysunek 3:</u> Schemat współpracy z organizacjami trzeciego sektora	29
<u>Rysunek 4:</u> Schemat celów strategicznych	77

